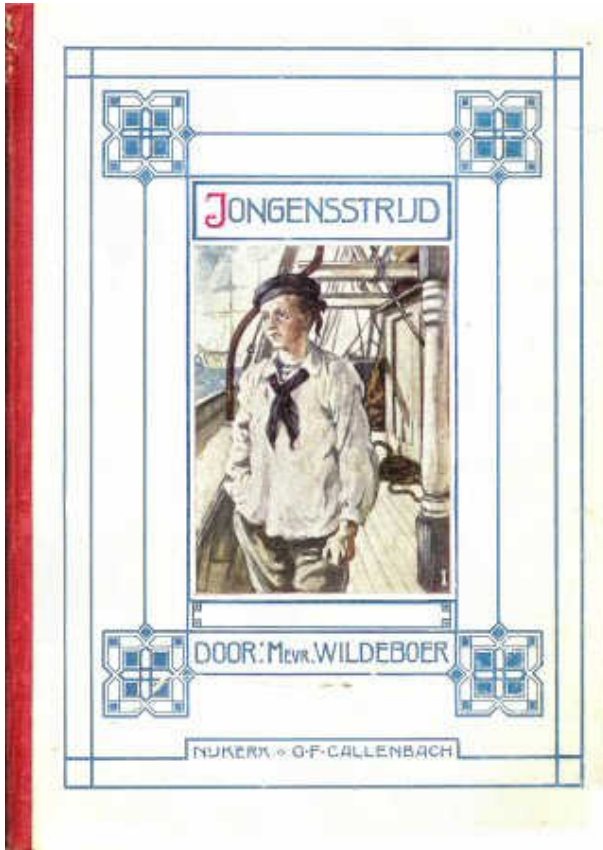

Zondagsschoolboekje

Titel: Jongensstrijd

Auteur: Wildeboer-Luitingh

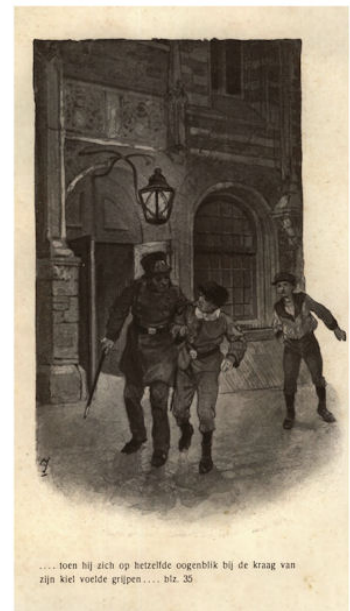
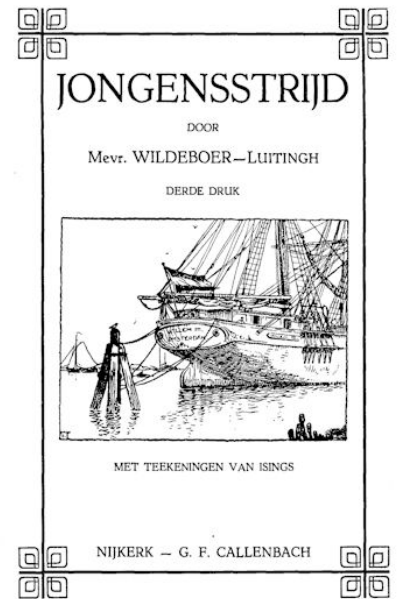
Illustrator: J.H. Isings jr.

Uitgever: G.F. Callenbach, Nijkerk

Druk: 3

Jaar van uitgave: 1927

JONGENSSTRIJD

I.

KANTOORKLERK OF MATROOS?

Een schrill en lang gerekt gefluit, dat een eind ver in den omtrek kon gehoord worden, weerklonk op zekeren namiddag door een korte, breede straat der grootte stad Amsterdam. Juffrouw Buisman, de bewoonster van een groot ouderwetsch huis in die straat, fronste het voorhoofd, toen het gefluit in de onmiddellijke nabijheid van haar zitkamer werd herhaald; immers zij wist het maar al te goed, dat het de bedoeling was van hem, die het voortbracht, om daarbinnen in haar huis gehoord te worden, en even zeker, alsof zij hem met haar oogen zien kon, wist zij, dat een paar stappen van de huisdeur verwijderd een knaap stond, die met de vingers tusschen de tanden gestoken, dit scherpe, schrille geluid voortbracht.

Aan de overzijde der tafel, waarbij de moeder bezig was eenig naaiwerk te verrichten, zat een jong meisje, op de ellebogen leunende, het hoofd in de handen, en las met de grootste aandacht een boek, dat schijnbaar de macht had haar geheel te boeien; althans, toen juffrouw Buisman bij het herhalen van het gefluit nu en dan een blik op haar dochter wierp, alsof zij zeggen

wilde: „Hoor je het wel? daar staat de jongen van den herbergier uit de andere straat weer bij de deur om onzen Maurits te roepen,” keek het meisje niet op, maar deed alsof al wat daarbuiten of zelfs daarbinnen voorviel haar aandacht geheel ontging.

Plotseling echter zagen moeder en dochter elkander aan, in hetzelfde oogenblik dat op verderen afstand een zelfde geluid werd vernomen, blijkbaar als antwoord op het eerste. Een snelle voetstap verbrak de stilte daarbuiten en zeer duidelijk hoorde men den knaap, die het eerst had gefloten, ijlings wegloopen, hiermede het bewijs leverende, dat hij evengoed, zoo niet beter, had begrepen wie ginds in de verte hem wachtende was.

„Was het laatste geluid van Maurits?” vroeg de moeder, op een toon alsof zij naar een hopeloos treurige zaak informeerde.

„Ik denk het wel,” was het antwoord. „Maurits is zeker pas van het kantoor gekomen en gaat nu mee naar den toren om de boomklok te luiden.”

„Ach, neen,” riep juffrouw Buisman verschrikt uit, en zuchtte daarna diep. Hoe graag zou zij haar dochter nog geantwoord hebben, dat deze zich in de plannen der jongens wel kon vergist hebben, als niet enkele oogenblikken daarna een krachtig: Bom, bam, bom, bam, door de lucht had weergalmd, dat, zooals al de bewoners uit den omtrek wisten, een kwartier lang zou aanhouden. Tot op zeer verren afstand werd het klokgebrom vernomen, en elken avond herhaald, om den schippers, die de stad met hun schepen wilden naderen, te waarschuwen, dat de gezette tijd daartoe was verstreken,

en zij, zonder het betalen van een zeker wachgeld, niet meer door de afsluiting werden binnengelaten.

Een bijna onmerkbaar glimlach gleed over het gelaat van Jacoba, zoo heette het dochtertje van juffrouw Buisman, zoodra de eerste tonen van de klok werden gehoord, en ofschoon dit door haar moeder niet werd opgemerkt, zoo durfde deze toch niet met haar overleggen, op welke wijze zij het toch konden voorkomen, dat hun vroolijke, aardige Maurits, die toch tot zulk een uiterst fatsoenlijk gezin behoorde, den omgang leerde vermijden met een jongen, tegen wien hij reeds herhaalde malen gewaarschuwd was. In den laatsten tijd toonde Coba een besliste voorliefde voor haar jongsten broeder, en het was pijnlijk voor haar moeder dit in alles te bespeuren. Zij begreep niet hoe het meisje hem verdedigen kon, zijn inzichten kon deelen en grooten lust toonde nu en dan aan zijn pretjes deel te nemen, die in de oogen der oudere huisgenooten allesbehalve geoorloofd waren. Zeker, Maurits Buisman was naar 't uiterlijk een alleraardigste jongen, maar innerlijk was hij tegenstrevend en balsturig en kende geen grooter verlangen dan aan de stijve vormen in zijn ouderlijk huis den rug toe te keeren en zoo spoedig mogelijk dienst te nemen op een der groote schepen, die aan den Buitenkant geankerd lagen. Telkens en telkens weder had hij dit verlangen uitgesproken en even dikwijls was het door zijn vader, die voor zichzelf en zijn beide zonen een rustig kantoorleven had gekozen, afgewezen.

Van lieverlede was het leven in huis met den jongsten zoon een aanhoudend worstelen geweest, en geen ver-

jas' zijns vaders hem een doorn in het oog! Werken, veel geld verdienen, en in de eerste plaats dan zijn vader eens van een betere kleding voorzien... 't was een ideaal van den jongen, dat hem menigmaal urenlang uit den slaap hield.

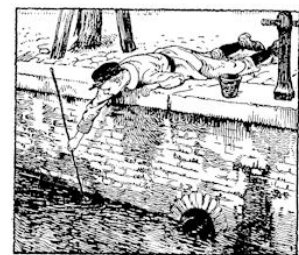
De heer Buisman vermoedde dit geenszins en was tevreden met de fatsoenlijke betrekking, die hij bekleedde. Op zijne wijze, en met deftiger woorden zeide hij van zijn werkkring hetzelfde als de politieagent van diens baantje: „Ik bin het, m'n vader was het, en m'n zoon zel het worre!”

Voelde zijn moeder geen medelijden met haar jongste kind? Och, van jongsaf aan had zij veel met Maurits te stellen gehad; eigenlijk was hij in haar oog altijd een lastpost, een bengel geweest, die in zijn schooljaren er niet op verbeterde. Telkens kwam hij met een gescheurden kiel en bemodderde schoenen thuis, soms met een blauw oog of een buil aan het hoofd, en meestal over zijn tijd. Hij was verzet op stekeltjes vangen, en liet bij die gelegenheid op den kant van de gracht gezeten, zijn beenen boven het water bungelen, of lag met zijn geheele lijf plat op den grond en hield het hoofd boven de onaangenaam riekende stadsgracht. Wat een pret, als er eindelijk eens zoo'n heel peuterig klein vischje werd opgehaald, dat, bij de andere gevoegd, die reeds in een ledigen bloempot waren verzameld, evenveel waardeering genoot als de schelvisch in het net van een visscher. Dat ons jongetje dan zoo vuil als een hondje thuiskwam, wien zal het verwonderen?

manen of straffen mocht baten om hem tot andere gedachten te brengen. In den laatsten tijd was de knaap tot het vermoeden gekomen, dat hij weldra zijn doel zou bereiken; zijn ouders waren het moede geworden, meende hij, om hem langer te hooren klagen over dat vervelende kantoor, waar hij geplaatst was tegen zijn zin, en dat de wilde gevoelens zijns harten bergen hoog deed stijgen; duizendmaal liever wilde hij een metselaar of timmerman zijn. „Ja, ik moet wat anders worden, al moest ik ook achter een wagen loopen om dien met inspanning van alle krachten tegen een brug op te sjouwen,” zeide hij menigmaal tot zichzelf, als hij den een of ander bij zulk een werkje had geholpen. „Maar op een kantoorstuk zitten, optellen, naschrijven, en steeds uren achtereen hetzelfde werk doen, o, het is verschrikkelijk.”

Had hij tehuis nu maar wat afleiding gehad, maar ook daar begrepen zij den onrustigen jongen niet en rekenden niet met zijn aard en aanleg. De heer Buisman kwam zelden uit zijn deftige plooi, en zijn begrip van een fatsoenlijk beroep bestond slechts uit de werkzaamheden waarbij men als een heer gekleed kon gaan, de pen kon hanteeren, keurig schrijven en alles zoo afgepast en precies mogelijk kon doen. Ook kwam men daarbij met deftige menschen in aanraking, een onderscheiding, waarvoor hij zeer gevoelig was. Dat in den tijd, waarin hij leefde, deze werkzaamheden zeer slecht werden betaald, wist hij maar al te goed, en zijn zoon Maurits wist het bijna nog beter. O, wat was de rood-zwarte cylinderhoed en de kale, afgedragen lakensche

't Was gelukkig voor den knaap, dat zijn ouders niet al te streng waren. Al was juffrouw Buisman in gestadig angst tegen den tijd dat hij thuis kwam, met de roede wachtte zij hem niet op. In de laatste maanden, die hij op de school had doorgebracht, hield zij wel

getrouw de deur op slot, zoodat hij thuis komende altijd moest bellen. Dan werd de deur voorzichtig geopend en als er een vuile jongen op de stoep stond, moest hij eerst gereinigd worden voor hij verder het huis mocht betreden. Op de mat eerst de laarzen uitdoen, vervolgens op ieder deurmaatje stappen, opdat de geschuurde gang zelfs geen indruk van de kousen kreeg, en was hij op die manier de kamer binnengeloodst, dan ging

het daar al even zoo. „Nergens aankomen, Maurits, neem je boeken, kind; en ga nog wat lezen vóór het eten; maar eerst je handen wasschen, gauw, jongen.” Maar o, hoe vreeselijk! bij die verrichting morste de knaap! 't Hinderde echter niet, moeder stond reeds achter hem om alles af te vegen. Van lieverlede kreeg Maurits een gevoel alsof hij elk vertrek in het huis haatte, en zelfs was hem de lust vergaan om te vragen of hij in het kleine tuintje achter het huis mocht spelen. „Geen plantje of bloempje te mogen aanraken, niet over dat allerzindelijkste paadje te mogen draven, enkel er maar naar te mogen kijken alsof het een prentje is,” zeide Maurits op een schimpden toon, „ik bedank er stevig voor.”

Gelukkig had hij een bondgenoot in zijn jongste zuster. Bij haar kon hij zijn grieven luchten, en als de ouders hadden kunnen hooren, hoe Maurits reeds lang van plan was, om „de banden te verscheuren en de touwen van zich te werpen,” zij zouden zeker verbaasd en ontsteld zijn geweest. Jacoba lachte slechts en was geen oogenblik bevreemd, dat hij aan zijn voornemens gevolg zou geven. „Je zult het zien, Cobus, ik loop weg, je-zult-het-zien,” dat was altijd het aangrijpende slot van al de mededeelingen, die Maurits haar deed, als hij het geluk had om des avonds een poosje vóór het naar bed gaan een praatje met haar te houden.

Vader en moeder Buisman hadden nog een zoon en dochter, die volmaakte afdukjes waren van het ouderpaar, deftig, gehoorzaam en zwijgend bovenmate. Als de ouders van tijd tot tijd de hoofden bij elkander

Hoe groot was nu langzamerhand de teleurstelling geworden van al die knappe menschen, toen het bleek, dat Maurits zich niet liet polijsten. Integendeel, sinds hij den omgang had gezocht met den zoon van den herbergier De Graaf, een jongen van geringe afkomst, en met ruwe, onbeschaafde manieren, werd hij erger dan te voren. Bij het stekeltjes vangen hadden de jongens met elkander kennis gemaakt en spoedig ontdekt, dat zij niet ver van

elkander af woonden. Jan de Graaf had, behalve een zekere ruwe goedhartigheid, een menigte middelen om Maurits tot zich te trekken. Denk eens aan, hij, of liever zijn vader was boomkloklouder, een werkje, dat Jan steeds moest waarnemen. Dit baande voor Maurits den weg naar een aanzienlijke hoogte van den kerktoren. Jan was ook een soort vrachtrijder en derhalve kon Maurits het hart ophalen aan zijn verlangen om nu en dan een zwaar beladen kar tegen een brug op te helpen, als het de krachten van Jan te boven ging. Maar het heerlijkste was, dat de zoon van den herbergier wel

staken, dan spraken zij het uit, dat zij vreeselijk verbaasd waren over het feit, dat de jongste kinderen zoo geheel verschilden van de oudste, die inderdaad de trots en vreugde huns harten waren, zooals zij meenden. Gerard zweefte met het kantoorleven en Louise munte uit in vrouwelijke kundigheden; haar borduur- en haakwerk was boven allen lof verheven.

Dat Coba het zoover had gebracht, dat zij studeeren mocht, was een overwinning, die het arme kind heel wat strijd had gekost, doch, daar het meisje toch iets moest doen, en zij in het naaien en andere huiselijke bezigheden niet minder vlug was dan in het leeren harer lessen, zoo werd eindelijk besloten haar het toelatingsexamen der „Oefenschool voor Onderwijzeressen” te laten doen, half in de hoop, dat zij niet zou slagen en rustig thuis zou blijven. Maar Coba slaagde schitterend en werkte en leerde sinds dien tijd met onverdroten ijver en groote gemakkelijheid.

„Wij zullen het met Maurits ook wel zien te schikken, lieve vrouw,” zeide de heer Buisman, in een vertrouwelijk gesprek met haar en de oudste kinderen, „hij moet erg gepolijst worden, maar het zal wel lukken.” „Hij was vandaag zoo vreeselijk vuil als ik hem nog nooit gezien heb,” waagde Louise hier tusschen in te stamelen.

„Ik zag hem van avond, toen ik van het kantoor kwam, weer met dien jongen van De Graaf den herbergier loopen, zoo hard hij kon,” zuchtte Gerard. „Geduld maar, vrouw, geduld maar, kinderen, wij moeten hem zien te polijsten.”

eens dienst moest doen als palfrenier op een bruids- of begrafenisstoets, en, o vreugde, eenmaal, toen Maurits een boodschap moest doen, en het geluk wilde, dat hem eenige hooge zwarte koetsen passeerden, ontdekte hij, dat Jan op de laatste van het aantal dienst deed. In een oogwenk had deze hem ontdekt en zeer behendig een plaatsje ingeruimd aan zijn rechterzijde, zoo kwam het, dat de doode man, die plechtig grafwaarts gebracht werd, de eer genoot door twee bengels te worden begeleid op zijn laatsten tocht.

De koets trok ook voorbij het kantoor waar Gerard geplaatst was, en toen de donkere schaduw van den lijkwagen op diens lessenaar viel, blikte hij met een gepast gevoel van eerbied naar buiten. Toen de laatste koets voorbijreed, sprong hij echter plotseling op, om het rijtuig achterna te turen. „Zou het waar zijn? neen, het kon immers niet, dat zijn broer daar achterop die koets stond?” Maar juist bij het omslaan van den hoek deed zijn kwaad geweten Maurits even omkijken en, o, schrik! daar ontdekte hij het blonde hoofd en de brillen van zijn eenigen broeder boven de horretjes van het bekende kantoor, naar hem uitkijkende.

Het feit werd des avonds aan de ouders medegedeeld, toen Maurits reeds ter ruste was gegaan, klokslag half-negen. De ruim veertienjarige knaap vond het te vroeg en toen hij rusteloos heen en weer woelde op zijn legerstede, vast overtuigd, dat beneden in de huiskamer zijn ondeugden werden behandeld, voelde hij zich alles-behalve moedig en opgewekt. Weg te gaan, en te ontdekken aan al den druk, die op hem werd uitgeoefend,

dat verlangen bruiste als een kokende zee in zijn binnenste. Voor zijn broeder en oudste zuster bedacht hij de leelijkste namen, die hij durfde uiten, want hij moest zijn wrevel jegens hen toch lucht geven! maar het maakte zijn stemming niet beter.

Een oogenblik later werd de deur van zijn kamertje zachtens geopend en hoorde hij zich met een fluisterende stem bij den naam roepen, gevolgd door de bekende vraag: „Slaap je al?”

„Neen, zeker niet, Cobus! Hoor eens, heb je beneden niet gehoord, wat ik heb uitgevoerd vandaag?”

„Neen, wie zou mij dat vertellen?”

„Wel, de „magere streep” natuurlijk. Hij heeft mij vandaag bovenop een begrafenisstoets zien staan. Hij zal het wel vertellen en „de pop” zal er wel een hartig woordje bijdoen.”

„Je bent een rare jongen,” zeide Coba een beetje ernstig, „om zulke malle namen te geven aan Gerard en Louise; ga maar gauw slapen; dat is veel beter.”

„Slapen? Ik kan niet slapen, gerust niet. Ik denk altijd 's avonds in bed een uur lang aan de zee, en aan mijn plannen om weg te gaan.”

„Geef die plannen maar heelemaal op, jongetje, je mag toch niet!”

„Dat zal je eens zien! Ik moet! Ik moet weg. Ik kan het op het kantoor niet langer uithouden, wezenlijk niet. Als ik niet gauw mag gaan, dan loop ik stil weg.”

Twee oogen staarden hem in het halfduister verschrikt aan. De toon, waarop Maurits dit laatste had gezegd, verschilde veel van zijn vroegere uitingen, en Coba

Jongensstrijd

2

of dit, vooral voor de kinderen, wel het geschiktste was. Eveneens uit gewoonte werd de dag begonnen en besloten met een gebed door den huisvader, maar het was een gebed, dat hij op zijn beurt reeds van zijn vader had geleerd; altijd dus dezelfde woorden en op geheel onverstaanbaren toon uitgesproken. Dit laatste was het ergste van alles. Maurits dacht in den laatsten tijd veel over dat bidden na, en vroeg zich af, waarom zijn vader toch alleen de stem verhief, als hij aan het slot gekomen was. Dan pas hoorde hij dezen duidelijken zin: „Heere, werk in onze harten een onberouwelijke bekeering tot zaligheid. Amen!”

Waren de andere beden van vader niet geschikt om luide en duidelijk te worden uitgesproken? Waarom bad hij zoo mompelend en zacht? Wilde zijn vader voor de kinderen niet weten, wat hij bad? Dat die vraag onbeantwoord bleef is begrijpelijk, want voor geen schatten zou de knaap zijn bedenkingen luide hebben doen hooren. Inmiddels, ook over het bidden en lezen nam de ontevredenheid in zijn hart toe.

De aanleiding daartoe was zeer eenvoudig. Enkele maanden voor hij de school zou verlaten, had een medeleerling hem gevraagd eens mede te gaan naar een zondagsschool. Toen dit verzoek telkens werd herhaald, gaf Maurits ten slotte toe, en het eerste bezoek beviel hem zoodanig, dat hij onmiddellijk aan zijn ouders verzocht, elken Zondag daarheen te mogen gaan. Zij hadden na lang overleg toegestemd, zelfs toen Jacoba eveneens verlangde om zich als leerling te laten inschrijven. Zondagsscholen behoorden toch tot de nieuwigheden der

kon zich niet weerhouden luide te zeggen: „O, Maurits, doe dat nooit, dan zou je toch vader en moeder vreeselijk veel verdriet doen.”

„Ja, dat is waar,” zeide Maurits, plotseling tot zichzelf gekomen. „Ik zal, ik wil!” — dit werd met een snik gezegd — „ik wil geduldig wezen, maar ik wou, o ik wou toch zoo graag.”

„Ja, toe Maurits, wees geduldig, ik heb ook gewacht, en nu mag ik toch leeren. Wie weet, misschien lukt het jou ook wel... over een poosje.” Een diepe zucht ontsnapte aan beider borst, en na een wederkeerig: „Slaap wel,” scheidden broeder en zuster voor den nacht; maar als de ouders dien avond eens een blik hadden kunnen slaan in de harten hunner kinderen, wat zouden zij zich verbaasd hebben. Uiterlijk waren zij aan hen verbonden door de heiligste en teederste banden, innerlijk waren zij van elkander vervreemd en leefden elk hun eigen leven. Was het te verwonderen, dat zij niet de vertrouwen waren van hun jongste tweetal, vooral wat het zieleleven betrof? Als er een behoefte in hunne harten was naar iets hoogers, aan de ouders hadden zij het niet te danken; als zij zich ter ruste begaven zonder gebed of dankzegging, vader en moeder zouden er niet naar vragen, of er op wijzen hoe ondanikbaar en verkeerd het was.

Leefden deze menschen dan als heiden in een christelijk land? Neen, dat zouden zij al zeer onbehoorlijk hebben gevonden. Des morgens en des avonds werd in dat gezin de Schrift gelezen, maar op een vreemden, galmenden toon, altijd naar volgorde, zonder eenig nadenken

laatste tijden en hadden dus hun voorliefde en vertrouwen niet; maar toen zij na eenigen tijd bemerkten, dat de kinderen zeer getrouw de lessen bijwoonden en er geen kwade gewoonten opdeden, betreurden zij het niet meer, hun toestemming te hebben gegeven. Natuurlijk spraken de kinderen met elkander over de geschiedenissen, die zij hadden gehoord, en de personen, met wie zij kennis hadden gemaakt, maar — tot hun ouders — nooit, geen enkel woord!

Of zij hetgeen zij op de zondagsschool hadden geleerd, op hun eigen leven toepasten, was zeer twijfelachtig! Maar dat van lieverlede hun gehoor werd verscherpt en hun blik werd verruimd, is gewis. Het lezen en bidden op de zondagsschool was duidelijk, begrijpelijk en aantrekkelijk; maar wat zij thuis hoorden... de ongeduldige Maurits begon het spoedig vreeselijk te vinden. Ook begon van tijd tot tijd de behoefte aan het gebed zich bij hen te openbaren, hoewel zij dit nooit voor elkander uitspraken. Jacoba, voor wie in menig opzicht denken en handelen één was, nam de les, die zij over het bidden had ontvangen, onmiddellijk ter harte, en maakte het zich tot een vaste gewoonte des avonds vóór zij slapen ging, de knieën te buigen en eenige woorden te stamelen. Maurits had geen behoefte dit geregeld te doen; alleen als de beker van zijn verdriet eens overvloeide was, dan vouwde hij de handen en stiet zijn begeerten voor God uit als zoovele noodkretten.

Op den avond, waarvan wij hierboven gesproken hebben, deed de behoefte aan hulp zich bij beide kinderen zeer sterk gevoelen. De bede, die van Jacoba's lippen vloeide,

was duidelijk en krachtig. „Heer,” zoo vroeg zij, „geef mij veel verstand, en laat mij veel leeren, en maak mij eenmaal een goede onderwijzeres.” Zij lag vol eerbied op de knieën voor haar bed, en bij het „amen” wilde zij dadelijk oprijzen; maar plotseling herinnerde zij zich iets, dat zij gehoord had over het bidden voor anderen, dat noodig en Gode welgevallig was. Daarom vouwde zij nogmaals de handen, en haastig en fluisterend klonk nu de bede: „Heer, help Maurits als 't U belieft; Amen!”

In het andere kamertje was geen knielende gedaante te bespeuren; daar vouwde een bedroefde en half booze knaap onder de dekens de handen samen en zeide met een door tranen verstikte stem: „Lieve Heer in den hemel, ik wou zoo graag naar zee gaan, maar vader en moeder willen het niet hebben. Ik kan het niet uithouden, Heer, op het kantoor niet, en hier in huis ook niet. Ik wou wel een goeie jongen wezen, maar ik word hoe langer hoe erger, als ik hier blijf. Help U mij uit den boel uit, als 't U belieft, Amen.”

O, wat ontbrak er veel aan die gebeden! Geen danktoon voor genoten zegeningen, geen belijdenis van schuld, geen vragen om vernieuwing des harten. Maar zou de Heer niet met mededoogen en ontferming het oor neigen naar die eenvoudige uitstorting des harten? Zou Hem, die ziet naar waarheid in het binnenste, deze smeektoon niet aangenaam zijn?

Zoo veel is zeker, in beide kinderharten was de behoefte geboren om tot God te spreken over hun wenschen en begeerten; ongetwijfeld zouden zij later denzelfden weg inslaan met hun dank, hun zorgen en hun zonden.

Voor het oogenblik wist de heer Buisman dit niet. Hij was over het geheel zeer tevreden. „Als alles maar blijft zooals het nu is,” zeide hij vaak tot zichzelf. „Als ik mijn lieve vrouw en mijn kinderen maar behouden mag en gezond mag blijven, dan zal ik dankbaar zijn; 't is waar, ik heb een karig inkomen, — maar wij komen er mee!”

Als alles zoo bleef, maar — het bleef zoo niet. Als daar, om maar iets te noemen, zulk een ondeugd als Maurits de rust in huis en hart verstoorde en met zijn wenschen en begeerten tegen die zijner ouders indruischte, wat dan? Ja, dan kwamen er oogenblikken, waarin een diepe behoefte aan hulp, aan leiding en licht in het hart van den heer Buisman begon te spreken. Vroeger waren er ook wel eens moeilijkheden geweest, tijden van zorg en bekommernissen, maar altijd had hij een weg gevonden om er door te komen, of ze af te wenden. Thans voelde hij echter een zwarigheid over zich komen, die als een nacht over zijn leven daalde. Dat een kind, een eigen kind van hem, oproerig en onrustig werd en paden koos, die zijn ouders tot elken prijs wilden vermijden; dat hij eigenlijk toenam in beslist tegenstreven, neen, neen, hij voelde zich onbekwaam dit af te wenen en evenmin sterk genoeg dit met de oude gerustheid te dragen. Want — hij had dien ondeugenden, tegenstrevenden knaap onuitsprekelijk lief. Met al zijn gebreken was die robbedoes van een jongen het leven en de gezelligheid van dit zoo stille gezin. Zij mochten hem allen beknorren, hem een boterham weigeren, tot hij al zijn bezittingen behoorlijk een plaats

II.

DE TWEE VRIENDEN.

Wij hebben in het vorige hoofdstuk met een enkel woord aangetoond, hoe vormelijk alles, wat het uiterlijk leven betrof, in het gezin van den heer Buisman toeging; dat ook aan hun geestelijk leven alle kracht en steun ontbrak, is dus zeer begrijpelijk. De moeder dacht wel gedurig na over den dienst des Heeren, maar meestal als iets dat heel ver boven haar bereik stond, en dat haar altijd aanleiding gaf om diep te zuchten. Aan haar man had zij in dezen geen goedën raadgever. Hij was o zoo goed, zoo knaap, en degelijk in zijn werkkring, en zoo heel vriendelijk en zachtmoedig voor haar en de kinderen, doch over geestelijke dingen kon hij niet spreken. Hij ging wel eens een enkele maal naar de kerk, maar hij genoot er niet van, en deelde dus niets mede van hetgeen hij had gehoord. Hij was altijd blijde weer thuis te zijn en bracht den Zondag verder door met het lezen van een of ander stichtelijk boek, dat hem eigenlijk niet wijzer of beter maakte. Of sliep er misschien iets in zijn hart? Was het noodig, dat hij door een of ander leed eens krachtig werd wakker geschud?

had gegeven en hem gedurig vermanen netjes en volgzzaam te zijn; zij hadden niettegenstaande die lastigheden hem o zoo gaarne bij zich; en de vader verzuimde nimmer bij zijn thuiskomst de vraag te doen: „Waar is Maurits?”

„Ach, waarom kon het toch niet zoo gebleven zijn als vroeger,” zuchtte hij, telkenmale als hij ten antwoord kreeg: „Hij is buiten, of hier of daar heen met Jan de Graaf, dien jongen om den hoek.”

De herinnering aan een en ander, dat wij hierboven hebben meegedeeld, ging juffrouw Buisman door hoofd en hart, toen zij op dien voorjaarsnamiddag luisterde naar het gebrom van de boomklok, die bij afwisseling werd geluid door een der beide knapen, die samen den tocht naar den torentop hadden ondernomen. Dat zij niettegenstaande het zware geluid vlak boven hun hoofden toch met elkander moesten praten, spreekt vanzelf, en nauwelijks had Maurits op het kleine bankje in de onmiddellijke nabijheid van een menigte spinnewebben plaats genomen, of hij was de eerste die zijn makker toeriep:

„Heb je mij lang gefloten, toen je hierheen ging?”

„Zeker,” riep Jan terug, „een heelen tijd, maar je kwam niet.”

„Neen, dat is nogal te begrijpen. Ik ben nog niet thuis geweest; ik moest een boodschap doen voor mijn patroon. Heb je iemand gezien uit ons huis?”

„Neen, niemand,” schreeuwde Jan. „Er was zeker geen mensch thuis bij je. Ik denk, dat je moeder en je zuster naar de komedie waren.”

Maurits wierp hem een minachtenden blik toe, die met een grijslach door Jan beantwoord werd. „O, neen, dat is waar ook;” klonk het nu weer in de ooren van Maurits, „je moeder gaat niet naar de komedie, hè? Dan is ze naar de kerk van avond; neem u me niet kwalijk, mijnheer, ik heb me vergist!”

De toon, waarop hij dit verzoek uitgalmde, was zoo grappig beleefd, dat Maurits onwillekeurig zijn boosheid liet varen, en nu terugriep:

„Je weet alles wel beter. Je weet net zoo goed als ik, dat mijn moeder thuis was. Je kunt er op aan, dat ik een standje zal krijgen als ik straks binnenkom; als ik mee naar den toren ben geweest, is mijn moeder lang niet vriendelijk voor mij. 't Zal me verwonderen, als ik wat te eten krijg.”

Jan, die nu op zijn beurt een poos op het bankje mocht zitten, reikte het touw, waaraan hij getrokken had, aan Maurits over, en terwijl deze zich inspande om even gelijk als zijn voorganger de klok te luiden, riep Jan hem toe: „Nou, wat geef je om een standje? Ik krijg er wel honderd op een dag, maar dat hoor ik al niet meer. Als mijn vader of mijn moeder eens vriendelijk tegen me waren, dan zou ik denken, dat ze niet goed in orde waren. Verbeeld je, dat ze eens tegen me zeiden: „Lieve Jantje, wil je wel eens dit of dat doen?” Dat zou me klinken, hoor! 'k Zou bepaald denken, dat ze...” Een veelzeggend wijzen op zijn voorhoofd eindigde den zin.

„Nu ja, dat wil ik wel gelooven, maar wie praat er nu ook zóó tegen een jongen?” riep Maurits.

hoog en deftig, en de enkele maal, dat Jan de Graaf haar stem had gehoord, was het geluid daarvan zeer goed in zijn geheugen gegrift. Maurits wist zijn boosheid niet anders te uiten, dan door zijn kameraad toe te roepen: „Ik geloof, dat jij vandaag niet goed wijs bent. Hier, pak het touw aan; ik geloof, dat ik al een half uur bezig ben geweest; is de tijd nog niet om?”

„Dadelijk, maar wees nu niet kwaad, oude jongen, ik weet zeker, dat je moeder niet zoo moppert als de mijne; dat is toch een groot verschil.”

„Neen,” zeide Maurits, oogenblikkelijk weer in een goed humeur, „dat doet ze ook niet; zij geeft mij wel eens een standje, en als zij niets zegt, is dat nog het akeligste van alles. Geloof me, hoor, mijn moeder is een best mensch.”

Jan trok een beetje weifelend de schouders op en daar de tijd van het klokluiden voorbij was, leunde hij eenige oogenblikken tegen den muur en zeide toen plotseling, met een droomerigen blik op een der lichtgaatjes in den toren gericht:

„'t Kan best wezen, dat je moeder een best mensch is, dat geloof ik ook wel, maar ik weet ook, dat een mensch zijn eigen famielje soms allesbehalve plezierig is. Ik geef om de mijne ten minste geen zier, en... ze geven om mij ook niet! Als ik vandaag aan den dag wegga, en nooit weer terugkom, zal geen mensch er om malen, mijn moeder niet en mijn broer ook niet. Mijn vader, je weet, het is mijn tweede vader, die heelemaal niet. Eerst gaf ik nog een beetje om m'n broer, maar — hij is door zijn baas weggejaagd en nu

„Wel, dat doen ze immers bij jou thuis? Ik dacht, dat je moeder altijd tegen jou zei: „Lieve Maurits, wil je vooral op je tijd thuis komen, en niet met dien raren

jongen van De Graaf loopen, en niet met hem naar den toren gaan?”

Dit alles werd gezegd op een toon als van een deftige, ietwat krijschende juffrouw en Maurits kreeg een kleur en werd boos tegelijk. Het was waar, zijn moeder, die goede juffrouw Buisman, sprak eenigszins

is ie ook thuis. Dat is een leventje voor me, hij helpt nou in de zaak, en daar bedank ik voor. Daarom is er telkens ruzie.”

„Maar je moeder geeft toch wel om je,” onderstelde Maurits, die zich plotseling herinnerde, dat hij wel honderd bewijzen voor één kon geven van de liefde en goedheid zijner moeder. „Moeders, weet je, zeggen het zoo niet, maar... wel... je kunt het aan alles zien.”

„Mogelijk wel, aan andere moeders ten minste, maar niet aan de mijne. Zal ik je eens wat zeggen? Ik heb wat een boel verdriet gehad van mijn moeder. Wil je dat wel gelooven?”

Neen, Maurits kon het niet gelooven! Dat bleek uit het feit, dat hij plotseling hardop in den lach schoot. 't Was ook zoo kluchtig, een jongen van veertien jaar zóó over zijn moeder te hooren spreken.

Maar de knaap, die daar met de handen in de zakken bij hem stond en nog altijd sprak, alsof hij een denkbeeldig persoon in de verte aankeek, was blijkbaar zóó in ernst, dat het lachen van Maurits spoedig verstomde. Hij kon het niet helpen, maar zijn hart ging met ware vriendelijkheid naar den armen jongen uit. Daarom stiet hij even haastig de vraag uit: „Wat, wat heeft je moeder je gedaan?”

„Wel, dat ze getrouwd is. Je moet weten, we hadden het eerst zoo goed met ons drieën. We woonden in een heel klein huisje, en mijn moeder had pensioen, weet je. Niet veel, maar — we hadden ook een mangelzaak! Toen ik op school ging, hielp ik haar altijd, en ik verzeker je, hoor, ik heb er wat afgemangeld! Zij had geen

klagen over me, en ook niet erg over m'n broer, maar die hielp haar niet zoo goed als ik. En ik had haar beloofd, als ik groot was, dan zou ik voor haar werken en ze zou het goed hebben ook.

En toen, toen is die vent gekomen, je begrijpt me wel, mijn stiefvader, en die schopte alles in de war. En toen kon mijn moeder in eens niet meer mangelen, en — ze kon niet wachten tot ik groot was, en ze wou ook zoo graag een beetje in de ruimte wezen, en weet ik wat al meer. Toen — heb ik aangegaan van belang, ik heb haar gebeden en gesmeekt om het niet te doen, maar het hielp niemandal. Hij, je weet wel wien ik bedoel, maakte zulke mooie praatjes, en al mijn zeuren hielp niets. En mijn moeder is getrouwd, en ze zegt het niet, maar ik weet, dat ze berouw heeft! En hij heeft een hekel aan me, en wil me weg hebben, en mijn moeder nu ook. En ze is heelemaal tegen mij veranderd, ze geeft niets meer om me, en nou zal ze ook blij zijn, als ik weg ben, om de ruzie, weet je. En dat zij tegen me veranderd is, dát is het eerste van alles, want ik heb geen mensch anders op de wereld."

Maurits had het heele verhaal rustig aangehoord, en een ongekeend gevoel van mededoogen en deernis verulde hem. Zijn hart ging uit naar den jongen makker, die onwillekeurig had verraden, hoe groote behoefte hij had aan liefde en toewijding, en die duidelijk had doen zien, dat er in de diepte van zijn hart een plekje was, waar die menschelijke behoefte zich diep deed gevoelen. Hij peinsde, of hij ook iets kon zeggen om Jan te troosten, toen deze plotseling uitriep: „En weet je, wat

jongen of lichtmatroos; later leeren zij voor stuurman en dan worden zij kaptein. Weet je wat? Ik ga het thuis nog eens probeeren. Op het kantoor kan ik het gerust niet meer uithouden; als ik de krakende stem van mijn patroon hoor zeggen: „Maurrits, brrreng je deze dépêche naarr het postkantoorrr," dan heb ik altijd lust om te zeggen: „Mijnheerr, ik wou grrraag gaan visschen, doe u het maarr zelf."

Jan lachte hartelijk, toen Maurits de stem van zijn patroon nabootste en terwijl de jongens nu de vuile torentrappen atdaalden, rijpte in hun harten het voor-nemen om hun eigen weg te kiezen, en dien te gaan, het kostte wat het wilde. Aan den voet van den toren scheidden zij, om elk langs een verschillenden weg hun woning te bereiken, doch niet voordat Jan met een zeer ondeugenden blik had gezegd: „k Wensch je sterkte met je standje." Toen zij een eindweegs van elkander verwijderd waren, keek Maurits eens om en daar Jan

standje." Toen zij een eindweegs van elkander verwijderd waren, keek Maurits eens om en daar Jan

ik daarom gedacht heb, al een heele poos, maar nu stellig zal doen ook?... Ik ga naar zee!"

Maurits sprong overeind, alsof hij een schot had gehoord! „Naar zee," herhaalde hij, „naar zee? Dat is... dat is..."

„Gemeen, wil je zeggen? Omdat ik het jou heb afgeraden? Neen, jongetje, dat is het niet! Zie je," ging Jan voort, terwijl de ernstige trek van zijn gezicht verdween en plaats maakte voor een guitiige uitdrukking, „jij bent... een jongenheer! en ik... ik ben een straatjongen; vraag het maar aan je moeder; jou vader is een mijnheer; de mijne... een kroegebaas! 't Is zoo, en een echte ook. Wat moet ik worden? Een kruier voor iedereen, een verschoppeling? Neen hoor, dank je hartelijk. Ik ga naar zee; en — ik heb het vandaag al tegen m'n moeder gezegd."

„En wat zeide zij?"

„Mijn moeder? Wel, net wat ik dacht! „Ga je naar zee? Heel best, hoor! Trek maar gauw op, dan ben ik van je af."

Jan trachtte te lachen; Maurits ook, maar het ging den beiden jongens slecht af. Iets was er in de geheele zaak, dat bitter, zeer bitter smaakte, en zij proefden het beiden, maar op echte jongensmanier wierpen zij het van zich. Daar Maurits nog niet spoedig woorden kon vinden, ging Jan spottend voort: „Zie je het nou, jongetje, ons soort menschen kan naar zee gaan, jouw soort niet!"

„Mis gesproken," hervatte Maurits, „er zijn een massa nette jongens, die naar zee gaan. Eerst als kajuits-

hetzelfde deed, hield hij de beide handen als een trompet voor den mond en riep: „Blijf je er bij? Doe je het?"

„Nou, of ik!" klonk het dadelijk terug.

„Dan ik ook, hoor! Samen, als het kan."

„Als dát waar was," riep Jan met een triomfantelijk gezicht. Toen nog even haastig terugkeerende, greep hij Maurits bij den schouder, klopte hem af en zeide vroolijk: „Kerel, je hebt een heeleboel spinnewebben op je rug zitten; 'k moet toch zorgen, dat je fatsoenlijk voor den dag komt, als je met me mee gaat. Zeg maar aan je moeder, dat ik goed op je passen zal, hoor!"

Na deze woorden zetten beide knapen het op een loopen, de een om met zuchten en knorren, de ander om met ruwe woorden en vloeken begroet te worden.

voor den knaap om, zoodra de kerkdeuren geopend werden, het Huis des Heeren binnen te gaan en daar, evenals andere kinderen, de gangpaden af te loopen en zooveel mogelijk te hooren en te zien, wat daaromheen voorviel. Van lieverlede kende de knaap bijna elk plekje van het groote kerkgebouw, en wist hij, waar zich de plaatsen der eigenaars, maar ook waar de armenbanken zich bevonden. Dáár eenige oogenblikken te zitten, vervolgens zich te verwijderen en te zien hoe de predikant door den koster naar den kansel werd geleid, om onmiddellijk daarna zich bij een der deuren te bevinden, waardoor allen verwijderd werden, die de prediking niet wilden bijwonen, al deze dingen had hij zich tot gewoonte gemaakt, en ook op bovengenoemden Zondagavond week hij daarvan niet af. Toch vermoedde hij bij het uitgaan geenszins, dat hij binnen enkele oogenblikken zich op een gansch ander plekje zou bevinden dan het helder verlichte gebouw, waarbinnen thans een liefelijk orgelspel werd gehoord, waarbij Maurits gaarne zou hebben toegeluisterd.

Zoodra hij buiten gekomen was, ontdekte hij een klein troepje jongens, uit wier midden hij duidelijk de stem van Jan de Graaf kon vernemen. Onwillekeurig bleef hij staan, in plaats van zich rechtstreeks naar huis te begeven, zooals zijn gewoonte was, en niet zoodra had Jan hem in het oog gekregen, of hij stormde vooruit, zijn vriend te gemoet, en wikkeld Maurits met grooten drang in een klein geschil, dat hij met eenige buurjongens had. Hun toon was zóó heftig, dat zij, in het halfdonker bij een der kerkportalen staande, niet be-

III.

IN HET CACHOT.

Het is Zondagavond. Voor zijn secretaire gezeten regelt de heer Buisman eenige papieren, ziet zijn rekeningen na en stelt orde op de weinige zaken, die hij drijft voor eigen rekening of voor een paar eenvoudige menschen, die hun spaarpenningen aan zijn overleg hebben toevertrouwd. Het boek, waarin hij een groot deel van den dag had gelezen, maakte hem in het eind slaperig en hoewel het thans in zijn onmiddellijke nabijheid lag, zoo kon hij den lust niet weerstaan, om zich enkele oogenblikken met onderwerpen van stoffelijken aard bezig te houden. Zijn vrouw brengt de Zondagavonduren door met een handwerkje; „men kan toch immers niet altijd lezen,” zucht zij wel eens; en haar beide oudste kinderen zijn uit, om samen een wandeling te doen. Coba is als gewoonlijk in een boek verdiept, en zou zeker gaarne gezien hebben, dat Maurits in haar bezigheid had gedeeld, doch van hem kon gezegd worden, dat hij als gewoonlijk afwezig was. De Zondagsrust bracht mede, dat de boomklok niet geluid werd; doch des Zondagsavonds was het een bron van genot

Jongensstrijd

3

merkten hoe een politieagent naderkwam, die hen oogenblikkelijk vermaande stil te zijn. Een doodelijk zwijgen volgde op het rumoer, dat de knapen hadden gemaakt; als stomme beelden blikten zij voor zich heen, maar nauwelijks had de man der wet zich enkele stappen verwijderd, of een der knapen stak de vingers tusschen de tanden en het bekende schrille, snerpemde geluid weerklonk over het kerkplein.

De jongens schrikten er van en toen zij den agent onmiddellijk zagen omkeeren, zetten allen het op een loopen. Maurits wilde dit ook doen, maar zich van geen schuld bewust, zag hij om naar hem, die hen op de hielen volgde, en hoe groot was zijn schrik, toen hij zich op hetzelfde oogenblik bij den kraag van zijn kiel voelde grijpen, en vast en zeker zich in de macht bevond van den man, die voor de orde en rust bij het kerkgebouw moest waken. Half versuft van angst voelde hij zich voortdringen, en dadelijk begreep hij, dat het doel van den tocht het politiebureau was, dat op weinige minuten afstands van het kerkgebouw was gelegen.

Thans kende zijn angst geen grenzen! Hij bad, hij smeekte met tranen, dat de man hem mocht loslaten, maar deze bleek onvermurwbaar, en voort ging het, door een drukke straat der stad, terwijl bij elken stap de joelende menigte straatjongens zich vermeerderde, die het schouwspel van den huilenden knaap met spanning gadesloegen. Ook Jan de Graaf bevond zich onder hen, en dit moet gezegd worden, hij deed al wat hij kon om zijn vriend te bevrijden. Toen hij zich tot vlak naast den agent had doorgedrongen, hoorde deze telkens den

uitroep: „Hij heeft het niet gedaan, mijnheer, gerust niet! 't Was een andere jongen; die het eerst wegliep, die heb het gedaan, mijnheer!”

Ook Maurits ging voort met zich te verontschuldigen. „Mijnheer, ik kwam net uit de kerk, ik deed het niet, en ik weet ook niet, wie het deed. Och, mijnheer, laat mij toch los!” riep hij in wanhoop, toen hij het gevreesde politiebureau was genaderd, waar hij nog meer agenten ontdekte, gereed om toe te schieten als hun kameraad hulp behoefde.

Hoe het mogelijk was, dat de man niet het minste acht sloeg op het smeeken van Maurits en de verzekeringen van Jan de Graaf, konden de knapen niet begrijpen, maar het werd Maurits duidelijk, toen hij, eenmaal bij den hoofdagent gekomen, hoorde verklaren „dat deze jongen zeker gefloten had, en de rust in de kerk had verstoord, want dat hij hem al een paar maal in de week ook hetzelfde had hooren doen.” Dat feit kon Maurits niet tegenspreken, en eer hij nogmaals zijn verontschuldiging kon herhalen: „maar nu deed ik het niet, mijnheer, stellig niet,” werd een dichtbijzijnde deur geopend en zag hij zich in een hok opgesloten, waarin hij geen hand voor de oogen zien kon.

Eenmaal aan zichzelf overgelaten, werd het den knaap vreemd te moede. Een stroom van gedachten golfde door zijn hoofd en het duurde een geruimen tijd, eer hij weer geregeld kon nadenken. Toen het zoover gekomen was, begon hij zich af te vragen, hoe lang zijn verblijf in dit duistere hok wel duren zou en wat de gevolgen zouden zijn, als hij op den gewonen tijd niet

thuis kwam. Er was zooveel schande voor hem in het geheele voorval, dat hij, o zoo gaarne, spoedig ontslagen wenschte te worden, doch — hij durfde dit niet hopen. En zoo zijn ouders vernamen, wat met hem geschied was, hoe zouden zij het opnemen? Zou het niet de maat doen overloopen van het verdriet, dat hij hun had aangedaan?

Het was in den grond der zaak verschrikkelijk voor hem, om aldus onschuldig opgesloten te zijn; maar hoe langer hij nadacht, hoe meer zijn toorn over dit feit verminderde, hetgeen wel vreemd mocht heeten in een jongen, wiens rechtsgevoel zoo sterk ontwikkeld was. Hoe lang hij in die enge ruimte was opgesloten, wist hij niet; hij meende, dat het reeds uren had geduurd, toen hij eindelijk tot het besluit was gekomen, dat hij eigenlijk zijn verdiende loon ontving. Waarom bevond hij zich in het midden dier knapen op Zondagavond, terwijl hij rustig thuis had kunnen zijn? Waarom was hij anders dan zijn broeder en zusters, en kon hij zich niet schikken in zijn omgeving? „Ik wou,” zeide hij fluisterend tot zichzelf, „dat ik een andere jongen was; ik wou, dat ik een goeie jongen was, zooals... David of Jonathan,” stiet hij plotseling uit. Den geheelen middag waren die beide namen in zijn herinnering geweest, want hun vriendschap was het onderwerp op de Zondagsschool geweest. „O,” ging hij voort, „ik lijk er geen zier op, vandaag nog minder dan ooit; verbeeld je eens, stel je voor, David of Jonathan in een gevangenis!”

Nog een anderen naam herinnerde hij zich op eenmaal,

en ouderdom en woonplaats had opgegeven. Dat alles kon nooit, nooit weer uitgewischt worden, en — het behoefde ook niet; hij was het maar, hij, Maurits, een straatjongen, een deugniet, net als iedereen van zijn soort. Hij trok er zich niets meer van aan! 't Was juist goed voor hem, en als hij eenmaal...

Zoover met zijn alleenspraak gekomen, doorliep hem plotseling een rilling. Hij meende een stem te hooren daarginds, achter die gesloten deur, en hoewel hij van top tot teen begon te beven, waagde hij het op te staan en de deur te zoeken, ten einde zekerheid te bekomen voor zijn vermoeden. Ja, hij twijfelde niet langer, de stem, die daar buiten zijn hok werd gehoord, was zijns vaders stem, en ofschoon hij geen enkel woord kon verstaan, zoo begreep hij toch, dat het gebeurde aan zijn vader was bekend gemaakt. Een kermende zucht ontsnapte hem, en toen de stemmen zwegen en de deur niet geopend werd, begreep hij, dat zijn vader zich verwijderd had en hij opnieuw aan zichzelf was overgelaten.

Ofschoon de gedachte aan zijn huisgenooten hem verontruste, toch bleef Maurits nu uiterlijk kalm. Hij beproefde eenige stappen heen en weer te loopen, en hield slechts op, toen hij vrij duidelijk het klokkenspel van den kerktoeren kon vernemen. Meenende, dat het nu wel reeds middernacht moest zijn, stond hij onbeweeglijk te luisteren en telde bijna hardop de klokslagen. Hoe verbaasd was hij, toen na acht slagen geen geluid meer werd vernomen! Was het mogelijk, dat hij pas twee uur in dit hok had doorgebracht? Ofschoon hij meende

dien hij ook des middags had hooren noemen. Op de bank gezeten, die hij bij het binnenkomen tegen den muur had ontdekt, ging voor zijn geestesoog het beeld voorbij van Hem, die ook eenmaal een knaap was geweest als hij, en van Wien geschreven stond: „Hij was zijn ouders onderdanig.” Maurits had niet, maar toch vouwde hij de handen, toen hij besefte, hoe ontzettend groot het verschil was tussehen hem en den Menschenzoon, van Wien dit eenvoudig en toch veelzeggend getuigenis stond opgeteekend. Terwijl een paar brandende tranen over zijn wangen rolden, sloop een diep gevoel van onmacht en wanhoop in zijn hart, dat hem grenzenloos ongelukkig maakte. Het duurde slechts kort. Met al de tegenstrijdigheid zijner jongensnatuur besloot hij er zich over heen te zetten en geheel onverschillig te zijn voor hetgeen er nu verder met hem gebeuren zou.

Zoo iemand hem in het donker had kunnen gadeslaan, zou hij zeker verbaasd zijn geweest over de uitdrukking van zijn gelaat, waarop weldra het besluit te lezen stond om voortaan een booze knaap te willen zijn. Maurits had eens hooren vertellen, dat de naam van den persoon, die in handen der politie viel, in het „zwarte boek” werd opgeteekend, in het schandeboek dus van het politie-bureau. „Ik sta er dus ook in,” zeide hij tot zichzelf. „Als iemand het zien wilde, kon hij lezen: „Maurits Buisman, oud 14 jaar, vastgezet op Zondag 20 Mei van het jaar 1860, wegens straatschenderij en verstering van den openbaren Godsdienst.” Zóó had hij zich hooren opgeven aan den hoofdagent, nadat hij zelf naam en

zich te vergissen, zoo vervulde toch de hoop zijn hart, dat, nu de avond nog niet voorbij was, hij wellicht nog iets van de buitenwereld zou vernemen.

En vol uur verstreek opnieuw en ofschoon die tijdruimte kort was, zoo was er toch veel in gebeurd, van belang voor den knaap. Hij zelf was in eigen achtting onherroepelijk gedaald, en met volle bewustheid plaatste hij zichzelf, om het feit zijner opsluiting, voortaan buiten den kring der zijnen; met volkomen onverschilligheid voor hetgeen er van hem worden zou; zoo meende hij! En — tehuis deed men hetzelfde, alleen — niet onverschillig, maar met groote droefheid.

Toen Gerard en Louise, op hun wandeling huiswaarts keerende, belemmerd werden door den volksoploop, hadden zij spoedig op een hooge stoep de wijk genomen. Wie schetst echter hun schrik, toen zij in den jongen, die door een agent werd voortgeduwd, hun eigen broeder herkenden! Hun ontroering kende geen grenzen! Zij moesten het, tehuis gekomen zijnde, bekend maken, en ditmaal deden zij zulks met waar verdriet terwijl hunner ouders. Want hun goede naam! Was die niet voorgoed geschandvlekt? Niemand bemerkte, welk een schok het voor Coba was, die verbijsterd en ontroerd de vlucht had genomen naar haar kamertje. Dáár kon, daar wilde zij echter niet blijven. Ongemerkt wist zij het huis uit te komen, en eenmaal buiten zijnde, scheen het haar gemakkelijker te kunnen nadenken.

Onwillekeurig den hoek omslaande, die naar het huis van De Graaf voerde, was zij niet weinig verbaasd, toen zij op eens uit een duister hoekje hoorde roepen:

„Jongevrouw, jongevrouw, hoor u eens, zoekt u uw broer Maurits?”

Coba bleef stilstaan en daar zij wist, dat groote tranen haar over de wangen rolden, vertrouwde zij zichzelf het antwoorden niet toe. Maar het was ook niet noodig. Jan de Graaf, want deze was het, trad op haar toe en haar betraand gezicht ziende, zeide hij goedig:

„Gunst, uwe moet er niet om hulen, hij heeft niks gedaan, hoor! 't Is zonde en schande, dat hij er nu juist is ingelopen, en hij zal wel gauw weer thuis komen! Een andere jongen heeft op zijn vingers bij de kerk gefloten, en toen dacht de diender, dat Maurits het deed; maar er was niks van an, hoor! Zeg u dat maar tegen uwes moeder en uws pa.”

Jan grinnikte van plezier, toen hij zag, dat Coba werkelijk haar tranen droogde, want een zware last was het arme kind van het hart gevallen. Zij bleef echter diep medelijden voelen voor Maurits, en toen zij eindelijk woorden kon vinden, deelde zij haar vrees aan Jan mede, die opnieuw poogde een luchtigen toon aan te slaan.

„Kom, kom,” zeide hij, „is dat nou zoo erg om een nachtje opgesloten te zitten? Hij komt niet in den gevangeniswagen. Misschien mag hij wel eerder d'r uit en dan een boete betalen, dat is al!” Maar ziende, dat deze voorstellingen Coba deden rillen, ging hij voort: „Weet u, wat ik doen zal? Ik ga naar het bureau en zal wel eens hooren of hij daar lang moet blijven, en als ik wat weet, dan zal ik het u wel vertellen, hè?”

Werkelijk stond hij eenigen tijd later op den uitkijk

hem en beiden sloegen den weg huiswaarts in. Hen voorbij te rennen was het werk van een oogenblik, en toen juffrouw Buisman met de oogen vol tranen in de huiskamer zat met de kinderen om zich heen, schrikten allen tegelijk op, toen zij duidelijk zeer luide een jongensstem door het sleutelgat der buitendeur hoorden galmen: „Jongevrouw, hij komt, hij komt er an, hoor!” Coba kreeg een gloeiende kleur, en om aan den verachtelijken blik van haar broeder te ontkomen, stond zij haastig op en snelde de gang in, om tijdig de deur voor haar vader te kunnen openen. Slechts weinige oogenblikken later trad het drietal de kamer weder binnen, en moeder en kinderen waren gereed om Maurits te beknorren of met jammerklachten te overluden, doch niemand van hen volvoerde zijn plan. Allen schrikten van zijn bleek gelaat, en de moeder was aanstonds zeer bezorgd, toen hij alle voedsel weigerde en slechts verlof vroeg dadelijk naar bed te mogen gaan.

Nadat hij zich verwijderd had, spraken de oudste leden van het gezin nog eenigen tijd over het gebeurde, en tot groote verbazing van Coba, die nog even bleef draien, was het einde van alle overleg: dat Maurits volkomen toestemming zou ontvangen om naar zee te gaan. Een zucht van verlichting ontsnapte aan de oudste kinderen, een zucht vol smartgevoel aan de ouders.

O, hoe jammer was het, dat niemand van al die wijze, knappe menschen behoefte gevoelde om dien avond ootmoedig tot God te gaan, om met Hem over den weerspannigen zoon te spreken. Zij kenden het voorrecht niet om aan Gods Vaderhart de hulp en de wijsheid te

op een dichtbijzijnde brug, met de armen om de leuning geslagen, in de hoop dat een agent zou verschijnen, dien hij zou durven raadplegen; maar — zoodra dit geschiedde, voelde hij zich den moed ontzinken. Hij sprong bijna op van vreugde, toen hij den heer Buisman het politiebureau zag binnengaan, maar was niet weinig teleurgesteld, toen deze zonder Maurits weer terugkeerde. O, wat zou hij zich gaarne voor Maurits willen offeren; het speet hem, dat hij maar niet flinkweg aan den agent had verklaard: „# heb het gedaan.” Hij voelde zichzelf toch ook schuldig aan het geheele voorval. Al de deernis, waarvoor zijn jongenshart vatbaar was, ontwaakte in hem.

En — wonderlijke gevolgen van dezelfde zaak — terwijl de eene knaap daar binnen de muren het besluit nam zichzelf voortaan als minder te beschouwen, besloot de andere, daar buiten staande, zich op te heffen en voortaan een beter kring te zoeken, afgescheiden van de kameraden zijner jeugd. Zij wisten het niet, dat ook hier in al die kleine voorvallen de versregels werden bevestigd:

„Er reikt van den hemel onzichtbaar een Hand
Om 't lot van de menschen te meten;”

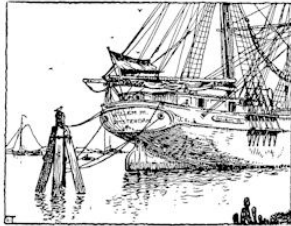
Zij zouden het later inzien en er God voor danken. Toen de klok tien slagen liet hooren, sprong Jan de Graaf, die nog steeds tegen de brug geleund stond, haastig overeind, daar hij den heer Buisman weder het bureau zag binnengaan. Slechts enkele oogenblikken later keerde hij terug, en, o vreugde! Maurits was bij

zoeken, die zij, ook voor den omgang met elkander, noodig hadden. Toch ging de kreet om hulp voor Maurits omhoog, eer de nacht zijn vleugelen over het gezin uitbreidde, maar het was een kinderhart, dat tot berstens toe gevuld was met droefheid en leed. Coba leerde dien avond opnieuw de toevlucht te nemen tot Hem, die alleen helpen en leiden kon en met heete tranen bad zij voor den broeder, wiens leed en verlangen zij het best van allen verstond.

IV.

NAAR ZEE.

Het groote driemasterschip „Willem III”, kapitein Bank, lag gereed om uit te zeilen den 30sten Juli van

het jaar waarin ons verhaal begon. De bemanning moest des avonds tijdig aan boord zijn, om den volgenden morgen vroeg gereed te wezen en slechts enkelen hadden van het verlof gebruik gemaakt om aan wal te

gaan, ten einde nog eens, voor de laatste maal, afscheid te nemen van bloedverwanten of vrienden.

Jan de Graaf, als lichtmatroos gekleed, leunde over de verschansing en staarde met een droomerigen blik naar den dijk, in welks nabijheid het schip geankerd lag; zoodra zich echter in de verte een menschelijke gestalte vertoonde, bracht hij snel de hand boven de oogen om duidelijker te kunnen zien, of de naderende persoon ook een zijner bekenden was. Toen hij herhaalde malen werd teleurgesteld, liet hij deze beweging na en een trek van echte droefheid was nu duidelijk op zijn gelaat zichtbaar.

„'t Is vreemd,” mompelde hij zacht voor zich heen, „maar er schijnt niemand van huis te komen, om mij nog eens te zien. Nou, als ze om mij niet geven, dan trek ik er mij ook niets van aan. 'k Zal blij wezen, als we weggaan; 'k geef nou nog meer om Maurits als om me eigen familieje.”

Toch verbitterde de gedachte aan hun onverschilligheid het hart van den knaap. Gisteren had hij afscheid genomen en hij bedacht het met innig leedwezen, hoe koel, hoe koud zij allen zich hadden betoond. Het gansche tooneel stond hem levendig voor den geest; hij hoorde nog, hoe zijn moeder, terwijl zij hem haastig een kus gaf, enkel sprak: „Nou jongen, hou je maar goed, hoor.” Zijn stiefvader had met de bezoekers van zijn herberg zeer druk gelachen om de houding van het kleine matroosje, en een der gasten had luide geroepen: „Baas, geef hem voor mijn rekening een borrel.” Jan had dien beslist geweigerd en was naar buiten gestapt, zoo on-

verschillig of hij elk oogenblik zou terugkeeren. Op de stoep had hij nog even stil gestaan... zou moeder hem misschien achterop komen... of zijn broer...? Maar toen er eenige minuten waren verlopen en hij aan het gelach en rumoer daarbinnen duidelijk had kunnen bemerken, dat men reeds over iets anders sprak, was hij moedig voortgestapt, had zijn matrozenmuts iets dieper over het gelaat getrokken en gepoogd alles te vergeten, wat achter hem lag. Bij den hoek gekomen, die het ouderlijk huis aan het oog zou onttrekken, had hij nog eens omgekeken, hij had gemeend een voetstap te hooren, doch — niemand der zijnen had zich laten zien.

Het langst had hij vertoefd bij het deurtje van de kerktorentrap; telkens en telkens weer had hij gevoeld of het wel goed gesloten was. Het liefst had hij in het halfduister de trap nog eens beklommen, die hem zoo welbekend was. Die oude toren toch was voor hem als een vriend geweest, wiens aangezicht hij voor het laatst nog eens wilde aanschouwen, en de tranen waren hem in de oogen gekomen bij de gedachte, dat hij dien tocht naar boven wel nooit meer zou maken. En terwijl hij, staande bij dat deurtje, dit alles had overdacht, had in de diepte van zijn hart de hoop geleefd, dat zijn moeder, „mijn eigen moeder” — zooals hij zachtens tot zichzelf had gezegd — toch nog zou komen om een hartelijk en teeder afscheid van hem te nemen. De plechtige stilte van den avond had hem doen huiveren, en onder den gesmoorden uitroep: „Moeder, moeder, o, mijn eigen moeder,” was hij eindelijk voortgegaan. Een kwartier later was hij aan boord gekomen en daar hij als scheeps-

maatje de bevelen had op te volgen van allen, die zich van hem wilden bedienen, had hij voor een tijdlang alles vergeten, wat hij had achtergelaten en stipte gehoorzaamheid moeten toonen aan ieder in zijn omgeving.

Maar thans ging de herinnering aan den vorigen avond hem opnieuw door hoofd en hart. „Je kunt nooit weten,” fluisterde hij, „ik kan op zee verdrinken en mijn moeder — kan doodgaan; ja, dan zou je het toch akelig vinden, als je dan dacht aan dat laatste afscheid, zoo naar, zoo koud...”

Plotseling richtte hij zich op in zijn volle lengte; niet omdat hij werkelijk iemand van huis zag naderen, maar omdat hij in dat baasje, dat daar in de verte, met een pakje onder den arm, manmoedig kwam aanstappen, Maurits Buisman had herkend. Eenige oogenblikken later, en de beide jongens stonden tegenover elkander op het dek van het schip, gereed, de een om als gering scheepsmaatje, de ander om als kajuitsjongen dienst te doen, en de verre reis naar Australië te ondernemen.

Zoo hadden dan beiden verkregen wat zij zoo sterk hadden begeerd, en wij weten reeds, aan welk voorval Maurits de toestemming zijner ouders had te danken gehad. Nadat zij een paar dagen hem als een vreemde hadden behandeld, was de oude belangstelling in zijn wedervaren ontwaakt en in de laatste dagen had hij waarlijk niet te klagen gehad over vervreemding of koelheid. Integendeel, hoe meer de tijd van zijn vertrek naderde, des te pijnlijker had de gedachte aan het afscheid gedrukt, en Maurits herinnerde zich later niet gaarne alles wat in die laatste dagen tot hem gezegd en

voor hem gedaan was. Dieper dan hij ooit had kunnen denken, hinderden hem de tranen zijner moeder, en hij meende, dat zijn vader jaren ouder was geworden, in korten tijd. „Het afscheid was vreeselijk geweest,” zeide hij later tot Jan de Graaf, maar verder wilde hij er zich niet over uitlaten. In den grond der zaak was hij een moedige, dappere jongen geweest, had zijn ouders bemoedigd en beloofd, zoo dikwijls het mogelijk was, te zullen schrijven. Ook had hij beslist geweigerd, dat een der huisgenooten hem vergezellen zou tot het schip. Zij hadden hem allen in huis teeder mogen omhelzen, maar daarna was hij met een kloppend hart alleen zijn weg gegaan, veel bedroefder dan hij wilde laten blijken. Een klein voorval had hem echter de noodige afleiding verschaft en gemaakt, dat hij met een tamelijk opgewekte houding zijn kameraad Jan kon begroeten.

„Heb je op mij gewacht?” vroeg hij onmiddellijk nadat hij aan boord was gekomen. „Ben je zelf niet weg geweest? Niet nog eenmaal naar huis?”

„Waarom zou ik naar huis gaan? Wel bedankt, hoor! Zij hebben mij daar niet nodig, en — als zij mij nog eens hadden willen zien, dan hadden zij wel een van allen hier kunnen komen; zij weten, dat wij morgen uitzellen. Nee, het is beter zoo, ik ben van hen af, en zij van mij.”

Jan sprak met ongewone bitterheid; al de opgewektheid, die hij anders toonde tegenover Maurits, was verdwenen, en deze op zijn beurt liet hem uitpraten, terwijl hij inmiddels een klein pakje uit zijn jekker te voor-

Jongensstrijd

4

het graag zelf had gedaan, maar ik mag niet zoo lang van huis af. Zult u het doen, als 't je blijft?”

„Je begrijpt, dat ik het graag beloofde, en toen ze het pakje overgaf, zag ik, dat ze schreide. Die arme

ziel, ik had werkelijk medelijden met haar. Hier is je pakje, oude jongen; ik ben erg nieuwsgierig, wat je nou hebt gekregen.”

Jan de Graaf nam gretig het pakje aan zonder een woord te spreken. Dat deed hij ook niet, toen hij den inhoud ontdekte, want het was maar al te waar, dat hij zijn stem niet vertrouwdde, toen hij in dit kleine pakje een bewijs van moederlijke zorg meende te bespeuren. Het bevatte niet anders dan een paar nieuwe roode zakdoeken, een paar goed gesmeerde, rijkelijk met ham

schijn haalde, en toen opeens even ernstig zeide: „Je moet je niet verbeelden, dat ze niets meer om je geven. Wat zou je zeggen, als ik je eens een boodschap van je moeder bracht?”

„Van mijn moeder?” klonk haastig de vraag. „Is het waar! Is zij bij je aan huis geweest? Wanneer heb je haar gesproken?”

„Nee, ze is niet bij me aan huis geweest. Maar kom eens mee hier in de hut, dan zal ik je alles zeggen, en wat laten zien. Je weet, dat ik naar huis ging om allen nog eens goeden dag te zeggen. Dat heb ik gedaan, en . . . je begrijpt wel hoe het was . . . Ik was blij toen het voorbij was . . . ik . . . ik . . .” Maar in dat oogenblik, nu hij de zaak wilde mededeelen, ontbrak den knaap de kracht. Hij haalde zijn zakdoek te voorschijn, snoof en veegde, terwijl Jan op zijn beurt haastig bukte om te zien wat hem toch zoo hinderde aan zijn linkerbeen. Toen zij elkander weer konden aankijken, was het wonderlijk te zien, hoe bleek zij waren, en hoe lang het duurde eer Maurits weer voort kon gaan.

„Ik wou niet hebben, dat iemand mij wegbracht,” begon hij opnieuw; „ik ging heel alleen de straat op, en — juist toen ik den hoek omging, zag ik je moeder staan. Zij had mij zeker voorbij zien gaan, toen ik van middag naar huis ging, en nu riep zij mij dadelijk, en vroeg: „Gaat u heen? gaat u naar het schip?” Toen ik knikte, zei ze: „Zou u dit pakje voor Jan willen meemen? Ik mag niet zoo lang van huis, anders had ik het graag zelf gebracht. 't Is maar een klein pakje; en zegt u hem nog eens goedendag? Zeg ook, dat ik

belegde broodjes, en — een boekje, netjes ingebonden, dat tot groote verbazing van de beide knapen den titel droeg: „Gebeden voor elken dag”. Jan bekeek en herlas den titel, zag herhaaldelijk naar de zakdoeken en de broodjes en richtte toen den blik op Maurits, met klimmenden ernst vragende: „Begrijp je nu zoo'n mensch? Begrijp . . . jij nu . . . zoo'n mensch?”

„Nee, niet heelemaal, alleen geloof ik, dat zij erg bang voor je stiefvader is. Maar je ziet nu toch wat een echte moeder is, hè; ben je er niet blij mee?”

„Blij? Heel blij; o zoo blij! Ik zou alles wel willen inpakken en bewaren, maar, die broodjes moeten we wel opeten, hè? Wil jij er een?”

„Dank je hartelijk; je mag ze alleen houden, hoor!” „Goed, dat zal ik doen. Ik ben er toch zóó dankbaar voor, want het is net als je zegt: je ziet, wat een echte moeder is. Maar toch . . . ik vraag nog eens: „Begrijp je dat nou?” Och, och, 't is enkel omdat ze bang is voor d'r man. O, o, arme moeder, waarom heb je hem ooit genomen.”

Dien avond legde Jan het boekje en de zakdoeken zorgvuldig in zijn kist. Hij wist zeer goed, dat zijn moeder dat boekje eens gekocht had van een man, die het te gelde maakte om aan zijn dranklust te voldoen, en op zichzelf was het zeer gering. Toch waardeerde de arme knaap het als een kostelijke en dierbare gift. Hij wond de beide zakdoeken om het boekje en besloot noch van het een noch van het ander gebruik te maken, zeer goed wetende, dat het niet de bedoeling zijner moeder geweest was, dat hij een der gebeden, in het

boekje afgedrukt, zou overdenken, of in zijn geheugen prenten. Hij zou het bewaren als een gedachtenis, zeide hij tot zijn vriend, met een blik vol innige liefde op dat geschenk, en het voor geen schatten aan anderen afstaan. Zoo kwam het, dat het geheele voorval een zeer liefelijke snaar in zijn hart deed trillen, maar hem toch geen vingerwijzing was naar Hem, die alleen hem leeren kon zijn jeugdig leven elken morgen en elken avond in de Beste Handen te stellen.

Niet alzoo Maurits. Hij had, zooals hij later aan Jan vertelde, zonder dat iemand thuis er van wist, een afscheidsbezoek gebracht aan den onderwijzer zijner Zondagsschool, en deze had den knaap niet laten vertrekken zonder een zeer ernstig woord met hem te spreken. In een hoekje van zijn kist lag een bijbeltje verborgen, een geschenk der Zondagsschool, en hij had beloofd het te lezen, maar als de gelegenheid zich voordeed, want hij meende, dat het hem niet mogelijk zou zijn in dezen trouw zijn woord te houden. Maar één belofte had hij onvoorwaardelijk afgelegd: hij zou elken dag een oogeblik bidden! Werkelijk gevoelde hij zelf daaraan behoefte, nu hij voor het eerst onder vreemden en in zulk een vreemden toestand, het hoofd ter ruste zou nederleggen. 't Ging immers, o zoo onmerkbaar! In liggende houding, zonder dat een beweging zijn voornemen verried, vouwde hij de handen en bad om een goeden slaap, om bewaring op de reis en om kracht, opdat hij zijn werk goed mocht verrichten. Na deze bede zuchtte hij diep; hij had alreeds gemerkt dat zijn werk moeielijk, en een volslagen gebrek aan vriendelijk-

V.

DROEVE ERVARINGEN.

Indien iemand, die de beide knapen in het vaderland had gekend, hen na eenige maanden op het schip in den omtrek van Melbourne had ontmoet, zou hij zeker verbaasd hebben gestaan over de uiterlijke verandering, die met hen had plaats gegrepen. Maurits, vroeger bleek en mager, was tot een stevigen gezonden jongen zeeman ontwikkeld, wien men het kon aanzien, dat de zeereis kostelijk op zijn gezondheid had gewerkt. Jan de Graaf daarentegen, die schijnbaar flink en krachtig het zeeleven was begonnen, was van week tot week achteruitgegaan, zonder dat iemand het begreep of hem in dat opzicht ook eenige opmerksaamheid had waardig gekeurd. De knaap, die zijn geheele leven een grillige vrijheid had genoten, aan ongeregelde maaltijden was gewend, en vaak, vooral in de laatste maanden, thuis een wonderlijken overvloed had gekend, deze knaap kon zich thans niet gewennen aan orde en regel en den harden soberen kost, die als scheepsmaatje zijn deel was. Meer nog dan deze ontberingen, kwelde hem echter de tucht, die over hem werd uitgeoefend. Die tucht was hard! Als scheepsjongen was hij de bediende der matrozen, en ontving

heid en belangstelling zijn deel zouden zijn, ofschoon zijn vader hem per brief aan de zorg des kapiteins had aanbevolen; het scheen alsof dit geen invloed had op de wijze van omgaan met den knaap; ja, zelfs twijfelde deze menigmaal, of de brief zijn bestemming bereikt had. Een tijd lang bleef hij aldus dagelijks behoefte gevoelen om zich in Gods hoede aan te bevelen; maar spoedig behaalde de onbezorgdheid en onverschilligheid der jeugd de overwinning op deze stemming en ook zonder gebed zocht hij later op zijn harde leger de rust, die een welkome gelegenheid was om alle leed en vermoeienis te vergeten.

bij de minste nalatigheid vloeken en scheldwoorden, of maakte kennis met „juffrouw driestreg,” zooals de karwats werd genoemd. Dat deze straf vaak onverdiend was, verbitterde hem het meest; en den gewetenloozen stuurman Van Veen, die het tot zijn plicht rekende den jongen bij elke kleine overtreding te kastijden, beschouwde hij als zijn ergsten vijand.

De norsche onverschilligheid, die zich van lieverlede van hem had meester gemaakt, kon hij alleen eenige oogeblikken afleggen, als hij met Maurits in aansaking kwam. Deze had als kajuitsjongen bijna dezelfde ervaringen, doch er was in hem een zekere veerkracht, die Jan miste. Toch hinderde het hem geducht, als ook hij, om maar iets te noemen, eenige uren met erwtten in de schoenen moest loopen, omdat hij, op het dek zittende, in slaap gevallen was. Snelde hij niet tijdig genoeg toe om het etensuur aan te geven, dan werd de „luiaard” met een emmer water overgoten. Alleen een beter middagmaal en wat minder werkzaamheden onderscheidden zijn lot van het leven, dat Jan leidde, doch in één opzicht waren beiden volkomen gelijk: zij gevoelden een vreeselijken haat tegen den eersten stuurman. Aan diens leiding en opzicht zich te onttrekken was het verlangen en streven der beide knapen, en hield Maurits zich eerst nog bezig dit plan te wikkelen en te wegen, niet alzoo zijn vriend. „Wat er ook gebeure, ik ga met dit schip niet weer terug,” dat was het refrain van elk korter of langer gesprek, dat zij met elkander over dit onderwerp hielden, en tegen den tijd, dat zij het doel der reis naderden, had ook Maurits

ditzelfde besluit vastgesteld. 't Was immers onmogelijk om Jan alleen te laten wegtrekken!

Een tijd lang werd echter alle tegenspraak in hun harten tot zwijgen gebracht, evenzeer als de ruwe, bestraffende toon, waaraan zij gewoon waren, toen een andere en machtiger Stem zich verhief, sprekende tot allen in het geloei van wind en storm. Gods macht en grootheid werd gehoord en gezien, zooals op deze reis nog niet was voorgekomen, en het meest wilde en trotsche hart voelde zich klein en versaagd te midden der duisternis en ten prooi aan de kokende golven. Toen leerden de schepelingen het verstaan, hoe weinig de mensch beteekent, hoe nietig zijn bestaan is tegenover Hem, die slechts een oogenblik de elementen behoeft te bewegen en alles siddert voor Zijn machtig woord.

Waren de kapitein en de stuurlieden bevreesd en verschrikt, wat moesten dan de beide knapen niet zijn, die op zekeren avond onopgemerkt in een hoekje hunner hut bijeen waren, meenende, dat het schip nu wel reddeloos verloren zou gaan. Van zulk een storm hadden zij zich geen denkbeeld kunnen maken en er waren honderd redenen, meenden zij, om angstig te zijn en het ergste te vreezen. In die uren ontwaakte in het hart van Maurits de behoefte om over God te spreken, en hij uitte dit op echte jongenswijze.

„Ben je bang, Jan?” klonk in het duister zijn vraag.

„Bang? Nou, ik kan niet zeggen, dat ik hier op thee-visitatie ben. En jij?”

„Ik ben erg bang. Ik geloof niet, dat het schip het uithoudt.”

„Ik hoop het.”

„Ik ook!”

„Waarom?”

„Wel... ik denk... dat wij dan misschien niet naar den kelder gaan... dat we er dan misschien doorkomen!”

„Waarom denk je dat nou?”

„Och, zie je, ik denk het maar zoo. Ik geloof, dat het wel helpen zal, als er ergens zoo'n goede man is, die het... die het voor je vraagt!”

Zij zwiegen eenige oogenblikken en luisterden. Doch de angst, dien zij even te voren hadden gekoesterd, scheen op den achtergrond te raken. Een wonderlijk vertrouwen was inderdaad in hun harten geslopen, en zonder dat zij het volkomen besetten, was dat vertrouwen ontleend aan het feit: „dat er ergens in de wereld zoo'n goede man was, die het voor hen vroeg.”

't Was een heel klein zaadje van geloof en vertrouwen, dat in hun jonge harten was gevallen en op Gods tijd zou het vruchten dragen.

Zij kwamen er werkelijk door, zooals Jan het noemde, doch niet zonder groote schade. De trotsche, sterke driemaster verloor in dezen strijd met wind en golven een groot deel der tuigage en toen het schip veel later dan den bepaalden tijd de haven van Melbourne binnen liep, was het niet twijfelachtig, dat men daar voorloopig zou moeten blijven.

„'t Is mij alles precies hetzelfde,” zeide Jan de Graaf tot Maurits; „of het schip hier weken of maanden blijft, ik loop weg, als ik er kans toe zie.”

„Hoor eens,” riep Jan, opspringende met een vloek, „hoor de boel eens kraken!”

„Doe me één plezier, als je wilt, Jan,” klonk het rustig antwoord van Maurits, „en vloek niet.”

„Dat is waar,” antwoordde Jan deemoedig, „dat kan ik wel laten, in zoo'n nacht. Wil je wel gelooven, dat ik wou, dat we samen aan het touw van de boomklok stonden te trekken in Amsterdam? Zeg, dat zal daar geen mensch kunnen denken, dat we hier zoo in de rats zitten, hè?”

Een diepe zucht ontsnapte aan de lippen van Maurits. Hoe gaarne had hij eens met iemand gesproken over den angst, die hem bewoog; hoe gaarne zelfs zou hij in dit oogenblik willen bidden, maar — dat durfde hij niet; hij had het in de laatste maanden hoogst zelden gedaan, en dit verzuim drukte hem thans als een zware last.

Plotseling zeide hij: „Ik zou wel eens willen weten of mijnheer v. L. nog aan mij denkt.”

„Wie is mijnheer v. L.?”

„Mijn onderwijzer van de Zondagsschool.”

„O, maar je begrijpt toch wel, dat die wel wat anders te doen heeft dan om de jongens te denken, die naar zee gaan.”

„Misschien wel, maar... hij heeft het beloofd.”

„Wat beloofd?”

„Elken dag om mij te denken; nee... eigenlijk... elken dag voor mij te bidden.”

„Heeft hij?”

„Ja, zeker!”

„Dan zal hij het ook wel doen!”

„En ik ga met je mee, dus waarschuw me, als je klaar bent,” antwoordde Maurits.

Het oude voornemen was krachtig te voorschijn getreden, nadat alle gedachten van ernstigen aard tot zwijgen waren gebracht, en de oude tucht niet was verminderd. De beide jongens klaagden nooit dan tegen elkander; zij droegen smaad en straf uiterlijk kalm, maar des te dieper wortelde hun haat, en een vurig verlangen bezielde hen om den strijd te ontloopen. Het was waar, dat Maurits had gewefeld. Te Melbourne vond hij een brief van zijn vader, die hem bijna tot tranen bewoog. Welk een teedere toon heerschte in dat schrijven! Hoe duidelijk sprak daaruit het verlangen naar zijn wederkomst en de vurige begeerte, dat hij weer thuis, weer een der hunnen zoude zijn. 't Was niet gemakkelijk, de oogen te sluiten voor de mogelijkheid, dat hij niet spoedig een ander schip zou vinden, dat ook naar Holland vertrok, en dus was het met een kloppend hart, dat hij met Jan de verdere plannen tot ontvluchting ontwierp. Hoe ijverig en uiterst voorzichtig zij hiermede ook voortgingen, toch konden zij aan geen uitvoeren denken, voordat de laatste dag van hun verblijf te Melbourne was aangebroken.

Het schip was gereed. De tijd van vertrek was duidelijk aangewezen en thans werd aan de bemanning verlof gegeven voor het laatst aan wal te gaan. Maurits en Jan behoorden ook tot het gezelschap, dat des middags het schip verliet, met het uitdrukkelijk bevel des avonds tijdig en gezamenlijk terug te keeren. Schijnbaar vrolijk en onbekommerd trokken beiden mede de stad in en al

spoedig bevonden zij zich in een der bekende herbergen, waar jeugd en onschuld wreedaardig worden vermoord, en waar toch al de matrozen gaarne eenige uren wenschten te vertoeven. Een groote mate van onverschilligheid hielp Jan zich rustig te houden, totdat hij zijn kans schoon zag; maar Maurits, wiens geweten luide sprak, toonde zich rusteloos en gejaagd, zoodat hij in zijn verbijstering nauwelijks wist, wat hij deed. Dat hij geen rechten weg bewandelde, was den knaap zeer duidelijk, en tegen zijn gewoonte liet hij zich den verderfelijken drank schenken, wat niet behulpzaam was om hem tot kalmte te brengen.

Plotseling voelde hij zich bij de mouw trekken en op een teeken van Jan volgde hij hem naar het achterste gedeelte van het huis.

„Blijf hier,” fluisterde Jan, „aanstonds gaan de anderen den weg op, ik weet waarheen; als zij nog meer gedronken hebben, zullen zij ons wel vergeten, en zoodra zij weg zijn, volgen wij, maar gaan den anderen kant op. Ik weet den weg. Wil je nog altijd mee?”

„O zeker,” was het antwoord; maar indien Jan goed op Maurits gelet had, zou hij gewis het beven zijner stem hebben opgemerkt. Thans hielden zij zich eenige oogenblikken stil en eer een kwartier verlopen was, bevonden de beide jongens zich op een eenzamen weg, die hen hoe langer hoe verder van het schip verwijderde, maar toch geen veilige schuilplaats bood voor het geval, dat de kapitein hun afwezigheid bemerkte en pogingen liet aanwenden om hen op te sporen.

Tegen het vallen van den avond besloten zij terug

Maar eer zij de stad weder hadden bereikt, was een ander gevaar nader gekomen, waarop zij gansch niet hadden gerekend. Een vreemde, ongekende vermoedheid deed Jan den stap vertragen, en weldra scheen het alsof zijn beenen hem niet langer konden dragen. Hij durfde het niet uitspreken, maar het verlangen om zich ergens onder een boom neer te leggen werd zoo overweldigend, dat hij den blik afwendde van elke rustplaats en slechts hoopte, dat op de een of andere wijze hulp zou opdagen.

Hoe welkom was hem daarom de aanblik, toen zij, op een groot plein komende, een volksmenigte ontdekten, die blijkbaar met aandacht luisterde naar een man, die in hun midden staande een redevoering hield. „Laten wij daarheen gaan, Maurits,” fluisterde Jan met heesche stem, „niemand zal ons daar zien;” en eer Maurits nog recht besefte wat Jan bedoelde, was deze reeds bij een lantaarnpaal neergehurkt, schijnbaar alsof hij wilde luisteren, maar inderdaad om te voorkomen, dat hij op den harden grond zou ineenzakken. Toch was hij spoedig weer zichzelf, en luisterde toen aandachtig naar den straatprediker, die met levendige woorden en gebaren aan de verzamelde menigte de geschiedenis verhaalde van den Verloren Zoon. Dat de man in een vreemde taal sprak, was eensdeels een teleurstelling voor de beide knapen, maar aan den anderen kant gaf het hun een gevoel van veiligheid; zij waren vreemdelingen, onbekenden voor die menigte, afgezonderd van allen, aan zichzelf overgelaten in een vreemd land.

Maar die zekerheid duurde niet lang! Toen de prediker

te keeren, vast geloovende, dat de andere matrozen reeds lang met de sloep waren weergekeerd, onverschillig voor de jongsten van hen, die zij in den vreemde hadden achtergelaten. In de stad zelf hoopten zij ergens een nachtverblijf te vinden en zoo spoedig mogelijk plannen te beramen om met een ander schip huiswaarts

te keeren. Onervaren en onwetend als zij waren, meenden zij zich veilig en bevrijd van allen dwang, dien het scheepsvolk op hen kon uitoefenen. Een tijdlang spraken zij opgewekt en luide over de toekomst, moediger wordende naarmate de duisternis toenam en zij daardoor voor de vorschende blikken der menschen verborgen waren.

zijn rede geëindigd had, klonk plotseling een andere stem, die in zuiver Hollandsch mededeelde, dat hij voor hen, die onder de hoorders de Hollandsche taal verstonden, de geschiedenis zou herhalen, die zoo pas was medegedeeld. Jan, die nooit de mooie gelijkenis uit Lukas 15 had vernomen, beproefde op te staan, en toen hem dit eindelijk was gelukt, drong hij zooveel mogelijk door de menigte heen en bereikte spoedig de plek, waar de spreker op een kleine verhevenheid stond. Daarbij gekomen, liet hij zich andermaal op den grond zinken, met een gevoel, verklaarde hij later, alsof hij maar één begeerte had, namelijk: dat de man den geheelen nacht zou voortgaan met het vertellen van die mooie geschiedenis, en hij zittende en leunende mocht blijven luisteren.

Niet alzoo Maurits. Met den eenen arm om den paal geslagen, dien Jan pas verlaten had, en met den anderen een klein pakje stevig vasthoudende, luisterde hij niet naar het bekende verhaal, maar hij overdacht het feit, dat juist op dit oogenblik deze geschiedenis hem in herinnering werd gebracht. O, hoe vreeselijk bang werd het hem te moede! Als vanzelf snelden zijn gedachten terug van den Vader uit de gelijkenis tot zijn eigen vader, die zeker niet vermoedde, hoezeer een kind van hem op den verloren zoon geleek, en welk een boos plan hij thans uitvoerde. Hoe hij alle banden had losgemaakt om slechts trouw te zijn aan zijn jongenswoord, en welk een angst hem verteerde over de onbekende dingen, die hij tegenging. Hij hief het hoofd niet op, maar liet het meer en meer op de borst zinken, totdat

hij op eenmaal den spreker met groote kracht hoorde uitroepen: „Maar de arme zoon bleef niet in het vreemde land; hij wilde terug, terug naar het vaderhuis, naar het vaderhart, dat hem wachtte met innige liefde, met groot verlangen en ontferming, en weldra had hij de voeten gezet op den weg, die hem huiswaarts voerde.”

Een zware zucht ontsnapte aan de borst van Maurits, toen hij deze woorden hoorde, en hij hief het hoofd op. Boven zijn hoofd flikkerden de sterren met schitterenden glans, en hij bleef omhoog staren, alsof hij van daar hulp en redding verwachtte. De herinnering ontwaakte in zijn ziel aan dien anderen, dien Hemelschen Vader, die boven lucht en wolken troont, en voor Wiens heilig oog ook de geringste der menschenkinderen niet verborgen is. Een ongekend gevoel van diepe ellende en ootmoedig schuldbesef tevens, vervulde weldra zijn gansche hart en deed de tranen te voorschijn komen, die, eer hij het wist, hem over de wangen rolden. Schoon de prediker voortging met zijn toespraak, hij vernam geen enkel woord meer. Als in een duidelijk vergezicht werd hem getoond hoe schuldig, hoe zondig hij was, hoe hij zijn weg had verdorven van zijn vroegste jeugd af aan; hoe hij werkelijk niet alleen als een verloren zoon zijn ouders, maar bovenal hoe hij den Heer had vergeten, die hem toch geroepen had tot een beter, een reiner, een heiliger leven.

„O God, help mij toch,” fluisterde hij onhoorbaar; „ik weet geen hulp en geen raad. Hier sta ik, ver weg, in een vreemd land, en ik weet niet waar ik heen moet, en wat er met mij zal gebeuren.”

Jongensstrijd

5

brengen, dat hij niet alleen was, dat Jan de Graaf ook achter was gebleven, maar een tweede bedreiging volgde, en tevens de verzekering, dat die andere hond ook wel terecht zou komen. Een ontzettende angst greep Maurits aan voor hun beider lot, niettegenstaande de hoop in hem herleedde, dat Jan niet alleen, hulpeloos en verlaten, zou achterblijven.

Hoe vreemd het moge klinken, toch werd Maurits weldra rustiger dan hij in langen tijd was geweest. Hij had niet te vergeefs een oogenblik doorgebracht in een ootmoedig besef van behoefte aan hooger hulp en leiding. Hij wist, dat hij gebeden had, een kort oogenblik slechts, maar zijn smeeking was oprecht gemeend, en hij had het gevoel, dat de Heer hem nabij was en hem niet in den nood zou verlaten. Ja, te midden van den angst, die hem toch bijbleef, behield hij een straal van hoop op een goede uitkomst, die niet van hem wilde wijken. Hij meende, dat hij vertrouwen mocht en onwillekeurig dacht hij, dat de Heer hem aanzag zooals de vader in de gelijkenis den verloren zoon had aangezien; en wederom, toen hij in de wachtende sloep als het ware werd neergesmaakt, fluisterden zijn lippen: „O God, help mij, en verlaat mij niet.”

Als Maurits in latere dagen aan die moeilijke uren te Melbourne terugdacht, dan vervulde hem altijd een diep ontzag voor Gods wondervolle leiding. Hoe vreeselijk angstig had hij den korten afstand naar het schip afgelegd, hoe diep bekommerd was hij geweest over het lot van Jan de Graaf. Nooit te voren had hij het booze oog van den stuurman zóó zien flikkeren van haat en

De gedachte aan den hulpeloozen toestand, waarin hij zich bevond, bracht hem in herinnering, dat Jan zich onder de toehoorders bevond. Hij trachtte hem in het oog te krijgen, en keek voor zich uit op de menigte om hem te ontdekken. Op hetzelfde oogenblik was het hem echter alsof hij den blik op zij moest vestigen, en — een hevige schok doortilde plotseling zijn geheele lichaam. Maar, op eenigen afstand van hem, kalm de armen over elkander gekruist, maar de oogen strak op Maurits gevestigd, stond zijn vijand, de gehate wreede eerste stuurman Van Veen. Maurits voelde, dat hij doodsblee werd en onwillekeurig zag hij om zich heen, of er ook een mogelijkheid bestond om te ontsnappen, doch — geen uitzicht werd hem geboden. Zijn vervolger scheen ook zijn voornemen te raden, en onmiddellijk was hij aan zijn zijde.

Met een gelaat, door drift en hartstocht ontsierd, siste hij den knaap een scheldwoord in het oor, dat hij vergezeld liet gaan van het dreigen met zijn vuist. „Verruoer je niet om weg te loopen, jij leelijke hond,” ging hij voort, „of het zal je tienduizend maal berouwen. Ga vooruit, onmiddellijk en reken er op, je zult me niet ongestraft van boord hebben laten gaan om je op te halen, als een moederskindje! Vooruit! dezen kant op, en dadelijk ook!”

Al deze woorden werden vergezeld door de noodige duwen en stooten, zoodat Maurits begreep, dat het volkomen nutteloos was eenigen tegenstand te bieden, en sidderend ging hij den weg op, die hem werd aangeezen. Wel waagde hij het nog eens in herinnering te

wraakzucht en met siddering dacht hij aan de lichamelijke kwellingen, die hem wachtten.

Maar toen zij het schip hadden bereikt, en het hoond gelach van een deel der bemanning hem tegenklonk, gebeurde er iets, dat niemand had verwacht. Zoodra zij op het dek kwamen, bracht een der matrozen de boodschap over, dat Maurits onmiddellijk bij den kapitein moest komen, en ofschoon de stuurman aanstonds tot een straf oefening wilde overgaan, zoo zag hij zich, zeer tegen zijn wil, genoodzaakt die uit te stellen, en in het volgend oogenblik bevond Maurits zich in de kajuit van den kapitein.

Hoe ongelooflijk het ook scheen voor menschen, die gedurende vele maanden lief en leed met elkander moesten deelen, zoo was het toch waar, dat Maurits thans voor de eerste en tevens voor de laatste maal een gesprek hield met zijn kapitein. Deze was een man van weinig woorden, een flink en kundig gezagvoerder, maar het menschelijk gevoel voor zijn onderhoorigen scheen bij hem al zeer slecht ontwikkeld. Dat er zeer gewone behoeften aan raad en medegevoel konden sluimeren in de harten der mannen en jongelingen, die hem dienden, hij had er nooit naar gevraagd en nog minder moeite gedaan de kennisgeving uit te lokken.

Waarom maakte deze man dan voor ditmaal een uitzondering op zijn gedragslijn? Maurits heeft het nooit volkomen begrepen, alleen meende hij later te zien, dat de brief, dien zijn vader aan den kapitein had geschreven, op de tafel lag tusschen een menigte andere papieren. Opnieuw geloofde hij, dat Gods hand in al deze dingen

was te bespeuren, en trachtte hij moedig en getrouw te antwoorden op alles wat hem werd gevraagd. Ofschoon hij slechts zeer korten tijd in die kajuit vertoefde, toch had hij gelegenheid een volledige mededeeling te doen over alles wat met hem en Jan de Graaf had plaats gevonden, en ofschoon hij het lafhartig vond zichzelf vrij te pleiten, toch kon het niet anders, of hij moest aan 't licht brengen, hoe onrechtvaardig zij menigmaal waren gestraft, en welk een nadeeligen invloed dit op Jan had gehad. Meer dan hij zelf wist, pleitte hij voor zijn kameraad, niet twijfelende, of deze zou op dezelfde wijze als hij worden opgespoord en teruggebracht. Zou hij ook evenzoo van zijn straf worden vrijgesteld?

Kapitein Bank luisterde zeer aandachtig toe. Ofschoon hij uiterlijk onverschillig scheen te blijven, zoo vestigde hij toch nu en dan een onderzoekenden blik op den knaap, wiens betere opvoeding uit alles sprak, wat hij met zijn meester behandelde. Wel kreeg Maurits daarna wat hij „een standje" noemde, en ten slotte het bevel om zich onmiddellijk naar zijn hut te begeven; echter niet voordat hij den eersten stuurman had gevraagd even bij den kapitein te komen.

Dat het onderhoud tusschen beide mannen zeer stormachtig was geweest, viel later niet te betwijfelen. Van Veen ontkende lafhartig zijn handelingen en noemde Maurits een lasteraar en huichelaar, dien hij spoedig aan de kaak zou stellen. Zeker was het jammer, dat hij, op het dek teruggekeerd, juist getuige was van den terugkeer van Jan de Graaf. Deze was door anderen

het slechts een middel was, dat Jan beproefde om aan zijn slagen te ontkomen. Reeds wilde hij hem met den voet aanstooten en gebood hij hem op te staan, toen

een der omstanders zich plotseling voorover boog, en met een hevigen vloek uitriep: „Ik geloof zoo waar, dat je hem het licht hebt uitgeblazen, stuurman."

Drie, vier mannen onronden aanstonds den knaap en spoedig was men overtuigd, dat hij nog leefde, maar een diepe bewusteloosheid zich van hem had meester

opgespoord en aangetroffen in dezelfde herberg, waar hij des morgens eenige oogenblikken had vertoefd. De arme knaap was daarheen gegaan, zoodra hij Maurits had gemist, want, zooals hij later mededeelde, hij had zich zoo ellendig gevoeld, dat het hem volkomen onverschillig was, wat er van hem worden zou.

Binnen enkele oogenblikken zag hij zich omsingeld door eenige schepelingen, die hem dwongen naar het schip terug te keeren. Ziende, dat de jongen waggelde, hielden zij hem voor dronken; men dreef den spot met hem, men gaf hem menigen duw en stoot, die hij verdroeg zonder een woord van tegenspraak, en zoo bracht men hem terug op het oogenblik dat de stuurman van het bezoek bij den kapitein wederkeerde.

Over Jan de Graaf was tusschen hem en den gezagvoerder geen woord gesproken. Zóó kwam het, dat de woede, die in het binnenste van den stuurman kookte, in dubbele mate op den scheepsjongen neerdaalde, en nauwelijks was deze onder luid gelach der matrozen aan boord gekomen, of als een razende stormde Van Veen op hem los, en liet, onder heftige vervloekingen, zijn slagen op den knaap neerkomen.

Maar niet lang behoevde hij zijn woede te koelen. Reeds bij den eersten slag wankelde de knaap, doch herstelde zich onmiddellijk, totdat hij, toen de straf-oefening werd voortgezet, op eenmaal met een kreet van smart en wanhoop de handen omhoog hief en in het volgende oogenblik, zonder een enkel teeken van leven meer te geven, op den grond was neergevallen. Nu was Van Veen bedaard, maar meende toch, dat

gemaakt. Nooit vergat Maurits den schrik, toen men voorzichtig en stil het slachtoffer in zijn hut bracht, en hij aan het akelig verwrongen gelaat van den gehaten stuurman bemerkte wat er voorgevallen was. Wel beweerde deze op hoogen toon, dat de jongen smoor-dronken was geweest; wel lachte hij hoonend, toen Maurits als zijn meening uitsprak, dat Jan reeds lang krachteloos of wellicht ziek was geweest, maar toch kon hij niet geheel den angst verbergen, waaraan hij ten proef was. Onder allerlei voorwendsels verwijderde hij het scheepsvolk uit de hut, maar bleef zelf zóó lang toeven, tot hij wist, dat het bewustzijn bij Jan was weergekeerd, en deze op verzoek van Maurits eenig voedsel had gebruikt. Toen verwijderde hij zich, op dat oogenblik van geen ding zoo vast overtuigd als van dit ééne: dat het zeer weinig had gescheeld, of hij was dien avond een moordenaar geworden.

Voor de eerste maal in zijn jonge leven bracht Maurits den nacht door, wakende aan het leger van een kranke. Er was geen vrees, dat hij in slaap zou vallen. Al de ervaringen der laatste uren hadden hem duchtig aangegrepen, en het was hem, alsof hij plotseling enkele jaren ouder was geworden, en hij een blik op het leven en de menschen ontving zooals nooit te voren. Een bonte mengeling van gezichten ging zijn geest voorbij, afschuwelijke beelden uit de herberg, die zij bezocht hadden. Allerlei stemmen klonken hem daarbij in de ooren, en angstige gevoelens deden zijn hart sneller kloppen; het heden, het verleden, alles warrelde in zijn hart en hoofd zóó dooreen, dat hij de uren liet voorbij-

gaan zonder recht te beseffen, waar hij zich bevond en wat zijn roeping was. Van eene zaak werd hij echter ten slotte overtuigd: al de geestdrift voor het beroep, dat hij zich gekozen had, al de begeerte om zich aan den zeedienst te wijden, ging in dien nacht verloren. Een heftig gevoel van tegenzin ontwaakte in zijn ziel en hij werd overtuigd, dat hij niet behoorde tot de goddelooze, ruwe en onverschillige mannen om zich heen. Hij ontving in dien nacht een helder inzicht in hetgeen hij verworpen had. De gebreken van het ouderlijk huis werden verzacht, de gebondenheid van het leven daar, op de rechte waarde geschat, en iets van het gevoelen: *dat ten wettische band beter is dan een te losse band*, werd hem thans duidelijk.

Ofschoon volkomen onbewust van de verandering, die er innerlijk met hem plaats vond, zoo was het toch waar, dat Maurits Buisman plotseling van kind tot jongeling was gerijpt, en hij zich voortaan gevoelde een *mensch* te zijn. Zeker, het was een voorrecht voor hem wijzer en beter te zijn geworden, maar er was óók iets, dat smartelijk was in het geheele geval. De ervaring was verkregen tot den prijs der kennismaking met zonde en ellende, en liet een eersten rimpel na op zijn voorhoofd, een ernstigen trek om den mond, die stille predikers zijn, dat de jeugd voorgoed is heengegaan.

Den volgenden dag waren allen op het dek reeds vroeg in de weer. Het anker werd gelicht, en de „Willem III” aanvaardde de terugreis naar het vaderland. Zij zouden allen over enkele maanden de voeten mogen zetten op bekenden bodem, allen, behalve de knaap, die

VI.

EEN STERFBED OP ZEE.

Het is Kerstavond. In de hut, die nu reeds eenige weken de verblijfplaats was van het zieke scheepsmaatje, zit Maurits Buisman aan het bed van den kranke en staart met een bedroefd gezicht op de uitgeteerde gestalte, die daar nederlag. Zoo dikwijls het hem mogelijk was, verzorgde hij hem zelf, en Jan had reeds geleerd met blijdschap en verlangen naar de komst van Maurits uit te zien. Ofschoon stuurman Van Veen alle schuld van zich had afgewezen, door te verzekeren, dat de knaap door dronkenschap en slecht gedrag zich deze ziekte op den hals had gehaald, de bemanning wist dit beter, en onder hen, die het meest juiste getuigenis konden afleggen, behoorde Maurits. Ofschoon Van Veen hem zooveel mogelijk met een norsch stilzwijgen voorbijging, had hij toch den moed niet, hem op de oude manier te kwellen en zooveel mogelijk stond hij hem de verzorging van den zieke toe. Al spoedig waren de beide knapen aan zichzelf overgelaten en terwijl men meende, dat hij vooruitging en zij de ergste dagen hadden gehad, zag Maurits weldra in, dat de krachten van zijn vriend steeds minder werden.

in korten nederlag, onbewust van hetgeen rondom hem gebeurde. Jan de Graaf, die niet gemist werd door de zijnen en dien men zoo onverschillig had laten vertrekken, zou nimmer weder den drempel zijner woning betreden.

Toen de koorts minder werd, en men meende, dat de middelen, die men aangewend had, uitstekend geholpen hadden, wist de patiënt het tegendeel. Hij had op zijn oude goede wijze geglimlacht, toen hij den kapitein met ernst het boek „De bewaame Scheepsdokter” had zien raadplegen, en toen Maurits kort daarna verzekerde, dat hij nu wel spoedig zou kunnen opstaan, werd deze getroffen door den rustigen, kalmen toon, waarop de zieke antwoordde: „Er is niets van aan, oude jongen, wij zijn wel samen uit gegaan, maar.... ik denk.... wij komen niet weer samen thuis.”

Zij waren nu inderdaad van vrienden broeders geworden, en al de liefde, waarvoor het hart van den zieke vatbaar was, werd het deel van Maurits, die op zijn beurt recht broederlijk voor hem zorgde. Toch voelde hij zich niet in staat alles voor hem te doen, wat hij gaarne wilde. Menigmaal toch werd het Maurits recht bang, als hij zich voorstelde, dat Jan den dood te gemoet ging. Moest hij nu zoo wegsterven, zonder over zijn eeuwig lot te denken? Wist hij iets van de onbekende toekomst, die hij tegenging? Er was immers een hemel, maar ook een hel; en was er nu niemand, die daarover een enkel woordje met den zieke wilde spreken?

Moest hij, Maurits, het zelf doen? O, het bloed vloog hem naar het gelaat, als hij aan die mogelijkheid dacht. Hij, een jongen, een kwade jongen zelfs, kon die zoo iets doen? 't Was onmogelijk, dacht hij. Jongens spreken over zulke dingen niet. Dat was groote menschen-werk. Maar een jongen van even zestien jaar, neen, neen, dat ging niet, dat behoeft niet!

Dus moest Jan dan zoo als een heiden sterven? Maurits werd heet en koud om beurten, als hij die vraag weer overdacht, en op het herhaalde: het moet, het moet, dat in zijn hart weerklonk, was hij eindelijk tot de verzuchting gekomen: „O, kon ik er toch maar iets van zeggen; wezenlijk, ik wou, dat ik kon.”

Ook op dezen Kerstavond bezield een ongekend verlangen zijn hart om toch iets goeds voor Jan te kunnen doen, en terwijl hij zijn hand vriendelijk op die van den kranke liet rusten, klonk zijn bezorgde vraag: „Zeg eens, Jan, kan ik nu niets voor je doen?”

„Wil je mij een beetje ophelpen,” was het vragend antwoord, „ik zou zoo graag een beetje met je willen praten.”

Zoo voorzichtig mogelijk hielp hij den zieke wat in de hoogte, en na eenig hijgen en rusten, zeide Jan met een glimlach: „Je mag wezenlijk wel eens goed naar mij luisteren, oude jongen, want ik geloof zeker, dat ik het praten heelemaal verlieeren zal.”

Het hart van Maurits begon weder sneller te kloppen. Het gebeurde zelden, dat Jan uit zichzelf een gesprek begon; meestal lag hij stil en zeer vergenoegd het gezelschap van zijn vriend te genieten, of luisterde toe, als hij hem een of ander van de bemanning vertelde. Wat de stuurman had gezegd of gedaan, bleef een bron van belangstelling voor de beide jongens, maar heden, heden had hij niets bijzonders te vermelden. „Dus nu moet ik over dat andere beginnen,” zeide Maurits tot zichzelf. „Geen flauwerd meer wezen, hoor, net doen of je een man bent, flink er op los. Doe je mond open en begin! Nu of nooit!”

„Ik wou, Jan, ik wou.... o zoo graag, dat je toch weer beter werd, maar als je.... sterven gaat....”

„Beter,” viel Jan hem in de rede, „wou je, dat ik beter werd? Ik niet, hoor!”

„Maar, kerel,.... hoor eens.... vind je sterven dan niet verschrikkelijk?”

„O ja, zeker wel, maar.... zie je.... ik bedoel niet, dat ik graag.... sterven wou, ik bedoel alleen, dat ik niet graag weer op het dek zou wezen om het oude leventje weer te beginnen. Als ik thuis kon komen, bij

„Het helpt niet veel, of ik wat meer weet,” ging Maurits voort, thans met een beetje meer vrijmoedigheid. „Als ik op dit oogenblik in jouw plaats was, zou ik ook heel bang zijn; ik zou erg ongerust zijn, omdat ik.... zooveel kwaad heb gedaan.”

„Jij, jij kwaad gedaan,.... nee hoor, dan ben ik het, die kwaad deed.... Ik heb over één ding telkens grootte spijt gehad, nu ik hier lig,.... dat ik jou zooveel kwaad heb gedaan. Als jij mij niet had gekend, dan zou je misschien niet hier zijn, en dan zou je je vader en moeder geen verdriet hebben gedaan. Geloof me, jongetje, het was Jan, die het deed, hoor!”

„Nee!” haastte Maurits zich te zeggen, „ik was al lang, vóórdat ik je kende, een erg rare jongen, en ik zou op de een of andere manier den verkeerden kant uit gegaan zijn. 't Is eigenlijk nog maar heel gelukkig dat ik het nu met jou gedaan heb.”

„Is het wezenlijk waar, Maurits, zou je het toch gedaan hebben?”

„Stellig, zeker!”

„Dat doet me plezier, dat geeft me rust. Je bent dus daarom niet kwaad tegen me? Andere menschen zouden zeggen: „Uwe neemt me dat niet kwalijk?”

„Och, Jan,” zeide Maurits niet zonder ontroering, „ik neem je niets kwalijk. Het is juist andersom; ik moet jou vragen niet kwaad op mij te zijn. Ik heb je geen zier goed gedaan, ik was een erg flauwe jongen, die nooit tegen jou durfde zeggen: „Je doet dit of dat verkeerd”. Als ik misschien gedurfd had, dan zou jij wel hebben geluisterd, en onder andere niet zijn weggegaan.”

mijn moeder, zou ik daar ook niet willen blijven. 't Is een nare boel. Misschien is het dan nog maar het beste, dat ik doodga, hè?”

„Maar.... je moet toch.... je weet toch, dat er iets gebeuren moet, iets heel ergs, als je niet beter wordt?”

„Ja, dat is zoo, het is.... heel erg! Weet je, wat ik wou?” ging Jan op bedroefden toon voort. „Ik wou, dat deze tijd nog lang voortduurde. Ik geloof, dat deze paar weken de prettigste van mijn heele leven zijn geweest. Ik lig wel niet juist op mijn zachte kanapé,” ging hij voort, en hij lachte even, toen hij op den zak met haverdoppen klopte, die hem tot ligplaats diende, „maar.... jij bent zoo best voor mij, zoo heel best, en ik krijg goed eten en drinken, en geen kwaad woord van geen mensch; jongens, het is zoo'n best leventje voor me, vind je niet?”

„Het is wel mogelijk,” zeide Maurits, „dat het een poos heel rustig voor je was, maar toch, het is niet best, Jan; en in ieder geval.... beste kerel,.... het blijft zoo niet!”

„Nee, dat geloof ik ook niet, ik voel wel, dat ik niet precies een wandelingetje kan maken, en.... och nee,” ging hij plotseling weer heel ernstig voort, „ik zal nooit weer gezond en sterk worden, Maurits, geloof me, ik voel het heel goed, oude jongen.”

„Maar, maar Jan, jongen, vent, ben je niet bang.... niet bang.... voor dat andere?”

„Bedoel je voor doodgaan? Ja, ik heb er nog niet veel over gedacht; je weet wel, ik ben maar een domme jongen, en ik weet niet zooveel als jij.”

„Heb je tegen mij niet gedurfd? Durf je nou wel?” Maurits keek plotseling op. De lang begeerde vrijmoedigheid was gekomen, ofschoon hij er slechts om gezocht had tot God. „Ja,” zeide hij, langzaam en plechtig, „nu durf ik wel, ik wou van avond graag met je praten over alles, van nu en van vroeger.”

Een diep gevoel van ernst drong tot de harten der beide jongens door. Daar, in die sombere, ledige scheepshut, alles ontberende wat een zieke het leven kan veraangenamen, waren die beiden alleen, en toch — het was hun in die oogenblikken, alsof een derde aanwezig was. Zij verkeerden geestelijk in het duister en toch gevoelden zij, dat een zwakke lichtstraal tot hen doordrong, die hun aantoonde, welken weg zij moesten inslaan om veilig thuis te komen.

Hoe hij het heeft aangedurfd, wist Maurits later niet te vertellen, maar hij, zelf een onbekwame, weifelende knaap vol zwakheden en zonden, verkondigde aan dien stervenden vriend de boodschap des Evangelies. Hij zeide, dat Jan een verloren zoon was, maar dat de Heer Jezus in de wereld gekomen was om zulk een op te zoeken en zalig te maken. Hij herinnerde zich, dat het heden Kerstfeest was, en hij was er blij om. Hij greep die gelegenheid aan om van dat feit te vertellen, wat hij er van wist, maar hoe veel of hoe weinig dat ook zijn mocht, van eene zaak was hij vast overtuigd: „De Heer had Jan de Graaf lief, en dacht zeer vriendelijk over hem.” Die levensboodschap was de telkens wederkerende eindgedachte van al wat hij mededeelde.

Onafgebroken waren de oogen van Jan op het gelaat

van zijn vriend gericht. Telkens en telkens weder brak in den donkeren nacht zijns harten een sterretje door, en de knaap leerde bij dat licht zijn eigen leven en dat van anderen bezien in hun ware gedaante. Terwijl in de wereld te land en ter zee alles zijn loop vervolgde, en in de Christenlanden alom de blijmare werd gehoord: „De Zaligmaker is op aarde gekomen, o mensch, om u te redden en te behouden”, werd het klokje des vredes ook geluid daar te midden van het roemoer der golven in de enge hut van het groote schip de „Willem III”. Ongemerkt en ongezien was de engel met de boodschap des heils ook dáár gekomen en evenals weleer bracht die blijde tijding gezegende vruchten voort. Hier was het bij een onwetenden, doodelijk kranken knaap, maar van wien ook gezegd kon worden: „Hij bewaarde alle deze woorden, overlegende die in zijn hart.”

Nog eenmaal vinden wij Maurits aan het bed van Jan de Graaf gezeten. Slechts enkele dagen waren voorbijgegaan, maar de zieke wist het nu zonder twijfelen of vreezen, dat het uurwerk zijns leven weldra zou stilstaan. Het was nacht, en allen, die op het schip van den dienst vrij waren, lagen in diepe rust verzonken, terwijl de anderen ongestoord hun plichten vervulden. Maurits hield den blik op den sluimerenden vriend gericht, die, zich uiterst zwak gevoelende, zich verheugde, dat hij in deze ure niet alleen en verlaten was. Een diepe heilige stilte omgaf de beide jongens, maar weldra sloeg Jan de oogen op en een vriendelijke glimlach verhelderde zijn gelaat, toen hij aan Maurits zacht fluisterend vroeg:

Jongensstrijd

6

die ging naar de kerk en daar bad hij: „O God, wees mij zondaar genadig”, en dien man hielp het, hij werd heelmaal gelukkig. Wil jij dat ook bidden?”

„Wat was het gebed?... Zeg het nog eens voor, als je blijft.”

Langzaam en duidelijk herhaalde Maurits de tollenaarsbede. De stervende jongen vouwde de handen en terwijl een paar heete tranen langs zijn wangen druppelden, sprak hij de woorden diep ootmoedig na. Toch meende Maurits, dat het gebed nog niet volkomen was, maar terwijl hij zichzelf pijnigde met de vraag, op welke wijze hij zijn armen vriend toch verder zou kunnen helpen, was het alsof deze zelf zich plotseling iets herinnerde. Terwijl hij de hand van Maurits vastgreep, fluisterde hij haastig: „Het boekje...! dáár in de kist... je weet wel... het boekje van... Moeder!”

In het volgende oogenblik lag Maurits op de knieën voor de kist en zocht en vond werkelijk het gebedenboekje, dat de moeder van Jan hem zelf in handen had gegeven. Nog juist zoals zij het hem had toevertrouwd, met de beide nieuwe zakdoeken er om heen, was het geborgen gebleven in het boekje van de kist, en, o welk een schat was het nu voor die beide jongens. Eén oogenblik hield Jan het in de hand en er kwam zulk een trek van liefde en teederheid over zijn gelaat, alsof zijn moeder in persoon eens even een arm onder zijn kussen had geschoven, om hem het sterven gemakkelijker te maken. Spoedig gaf hij het boekje aan Maurits terug en fluisterde toen: „Er zal wel wat voor mij in staan... zoek het op... en lees je het dan voor?”

„Wil je eens even dicht bij mij komen? Ik wou je... zoo graag wat zeggen.”

Onmiddellijk stond deze aan zijn zijde, en nu sprak de kranke bij tusschenpoozen, maar met verheffing van stem:

„Ik zal nooit meer thuis komen... maar ik heb een boodschap... voor moeder... Zeg haar... zeg haar... dat het vreeselijk is voor een jongen... om te sterven... en zoo weinig te weten van God! Zij heeft mij nooit... nooit wat geleerd van Hem... ook nooit... leeren bidden! Ik ben nu zoo benauwd, zoo bang... ik wou, ik wou... dat ik... bidden... kon, dat ik goed bidden kon.”

„Wil ik den kapitein roepen?” vroeg Maurits met een trillende stem.

„Neen,” was het antwoord; en toen op eens met iets van den ouden ondeugenden glimlach: „geloof me, beste jongen, hij kan het heelemaal niet. Was, was die mijnheer maar hier... je weet wel... die voor jou zou bidden, ... elken dag. Hij doet het zeker... want je weet, het hielp toen... in dien storm... Hij doet het nu ook nog... ik weet het zeker!”

„Maar,” schreide Maurits bijna, „kan je zelf niet bidden, Jan?”

„Ja, dat deed ik wel... telkens heb ik gezegd... „Vader, ik heb gezondigd,” maar dat is toch niet genoeg, wel?”

„Misschien is het wel genoeg,” stamelde Maurits, „ik geloof niet, dat de menschen in den Bijbel veel meer gebeden hebben. Er was ook nog eens een man, die erg ongelukkig was over alles wat hij gedaan had, en

VII.

THUIS.

Terwijl de „Willem III” nu met den noodigen spoed de reis naar het vaderland voortzette, willen wij den lezer nog eenmaal een blik geven in de beide woningen, die onze vrienden hun tehuis moesten noemen, maar die door allerlei omstandigheden zoo weinig een goed tehuis voor de jongens geweest waren. Moeder De Graaf dacht veel meer om haar jongen, dan zij wilde weten. Met groote vreugde had zij het ééne briefje ontvangen, dat Jan haar gezond had, en zij bewaarde het als een levensteeken van haar jongsten zoon, die werkelijk in eenige weinige woorden zijn liefde voor haar had duidelijk gemaakt, en haar innig had gedankt voor de zakdoeken en het boekje, waarmede hij o zoo blij was geweest, zoals hij schreef. Zij was zoo gelukkig geweest met dat briefje, dat het den toorn van haar man had gaande gemaakt, en, dit had hij haar verzekerd: hij begeerde den knaap niet terug te zien. Vreeselijk ruwe bedreigingen over den afwezige deden haar sidderen, en haar man vond zichzelf al zeer menschelijk, toen hij ten slotte betuigde: „Hij kan terug

komen, maar om zoo gauw mogelijk weer te vertrekken; opeters als hij kunnen wij best missen."

Meer en meer had hij in den luin, lichtzinnigen Bart een jongen naar zijn wensch ontdekt, en ofschoon de knaap opgroeide tot een dronkaard, vloeker en speler, hij kende de zwakke zijde van zijn stiefvader, en wist zich voor hem onmisbaar te maken. Door zijn hulp en beleid ging het kroegje vooruit. Jongelingen, nog weinig meer dan knapen, vonden hun weg naar dit hol van ongerechtigheid, en menig een dol in die omgeving zelf het graf voor de betere en reinere gevoelens, die hem eenmaal eigen waren geweest. Indien Jan de Graaf eens een enkelen avond ooggetuige was geweest van het kwaad, dat in het huis zijner ouders werd gepleegd, zou hij gewis begeerd hebben nimmer meer daarbinnen een voet te zetten. Welk een aanblik was het, die jongelingen te zien, zich met vreeselijken hartstocht overgeevende aan spel en drank, en naar lichaam en ziel te gronde gaande. Al de eigenschappen, die Bart daarbij ontwikkelde, kwamen goed te pas, en de knaap vergoedde aan slimheid en list, wat hem aan werkklust ontbrak. Op deze wijze voortgaande, was het niet onzeker, dat hij nog eenmaal in handen van het gerecht zou komen en zijn leven geheel schipbreuk zou lijden.

De moeder mocht in het diepst van haar hart voor deze dingen terugschrikken, zij miste den moed om er tegen op te komen. Van lieverlede begon zij te maaien, wat zij gezaaid had en de dag naderde, dien Jan in kinderlijke opgewondenheid haar voorspeld had, de dag, dat zij zich haar huwelijk diep beklagen zou. Als Bart

er een luin nietsdoener van een jongen op. Hij zal wel te avond of te morgen terugkomen; zulk soort als hij vergaat niet, hè?"

"Nou, als hij van dat kaliber is, dan zullen ze hem aan boord wel opknappen, en hem wel leeren springen; ze weten er daar wel een loopje op. Daar had je bij ons op de „Geertruida Cornelia", daar hadden wij ook zoo'n kwaje jongen, maar zeg dat we hem gestriemd hebben, hoor! Hij ging op het laatst..."

Maar nu vielen andere stemmen in, en al die mannen, jongen en ouderen, gaven nu verhalen ten beste van hetgeen zij zelf hadden ondervonden of anderen hadden aangedaan, en zeker zou menige moeder hebben gerild, had zij kunnen vernemen, hoe men op de groote schepen zich beijverde om allerlei kwellingen en straffen uit te denken voor de jongsten onder de bemanning. Juffrouw De Graaf trok zich echter niet veel aan van hetgeen zij vernam. Zij wist zeer goed, dat de praatjes, die onder het bereik van het jeneverglas werden gehouden, niet betrouwbaar waren, en hoe meer het glas werd geleedigd, hoe meer het geschetter toenam en het pochen op daden, die van moed en beleid moesten getuigen. Waarlijk, zoo een onbekende had gehoord, wat bij zulke gelegenheden werd opgedischt, hij zou hebben kunnen meenen, dat de bemanning der groote schepen tot het heldengeslacht behoorde, alleen... het zou spoedig gebleken zijn, dat zij in den letterlijken zin des woords geen mannen van „stavast" waren.

Intusschen knaagde de onzekerheid omtrent het lot van Jan toch aan het hart zijner moeder, en op zekeren

haar niet de minste achtung of gehoorzaamheid waardig keurde, dan ontgloeide in haar hart een groot verlangen naar de gehechtheid en vertrouwelijkheid van haar jongsten zoon. Onwillekeurig verwachtte zij van hem steun tegen de heerschzucht en wreedheid der beide mannen, die haar als een slavin behandelden. Twist en tweedracht woonden in de binnenkamer van haar huis, en wat het ergste was, voor de bezoekers van het kroegje moest zij een vroolijk gelaat toonen, en zich de gehuichelde vriendelijkheid van haar man laten welgevalen. Zij begon te gevoelen, dat het herbergleven een hel is voor degeen, die aan stiller omgeving en reiner taal en zeden gewoon was geweest.

Slechts één hoop bezielde haar, als zij de bezoekers bediende: zij kon van hen wellicht tijding bekomen omtrent de „Willem III", kapitein Bank. Gretig luisterde zij toe, als de naam van een schip werd genoemd en eenmaal waagde zij het flinkweg aan een matroos te vragen, of hij dat schip ook kende.

"Toevallig niet," was het antwoord, maar eenige oogeblikken daarna, toen andere zeelui binnentraden, informeerde de matroos op zijn beurt, of zij er ook iets van wisten. Tot haar grooten schrik hoorde zij antwoorden: „De „Willem III"? Wel wis en zeker ken ik die; ze zeggen, dat hij voor de haaien is, maar 't is nog niet zeker."

"Hoor u het, juffrouw," klonk het nu luider, „hebt uwe kennissen op het schip?"

Het antwoord bleef haar bespaard, want haar man mengde zich in het gesprek, zeggende: „Ja, wij hebben

avond in de maand December besloot zij een poging te doen om iemand te spreken uit het gezin van den heer Buisman. 't Was haar onverschillig wien zij ontmoeten zou, maar zij zou in den omtrek van het huis heen en weer loopen, en zoo er niet spoedig iemand kwam, zou zij aanbellen en maar vrijmoedig vragen, of zij ook iets van het schip hadden vernomen; zoo redeneerde zij bij zichzelf. Dit laatste besluit volvoerde zij werkelijk, en tot haar groote verbazing had Jacoba Buisman dien avond een kort gesprek aan de deur met de moeder van Jan de Graaf.

"Wat blijft u?" vroeg zij vriendelijk, zoodra zij de deur geopend had.

"Och, jonge juffrouw," was het antwoord, „ik wou u alleen maar wat vragen. Ziet u, ik ben de moeder van Jan de Graaf, die met uwe broer op de „Willem III" vaart. Ik kom alleen maar vragen, of het waar is, wat zij zeggen, dat het schip vergaan is?"

Een kreet van schrik ontsnapte aan de lippen van het meisje. „Heeft u dat gehoord?" vroeg zij bevende, „heeft u tijding gehad?"

"Nee, ziet u, dat niet, dat is het juist; ik heb niks gehoord; alleen eens een heel klein briefje van Jan, en toen was alles goed, maar toen was hij pas weg. Maar een paar matrozen vertelden er laatst iets van bij ons aan huis; er moet wat van in de krant gestaan hebben, al een heele poos geleden."

"O," antwoordde Jacoba verruimd, „dat weten wij ook. Het schip heeft averij gehad en was dus niet precies op tijd in Melbourne aangekomen; toen is mijn vader

naar het kantoor geweest, en hoorde daar, dat alles weer in orde zou komen. Wij zijn ook heel ongerust geweest over mijn broer, maar nu kan er ook spoedig tijding komen, dat zij in Holland angekommen zijn. Wij verlangen toch zóó, dat Maurits weer thuis komt, zij zijn nu al anderhalf jaar weg. Wat een lange tijd, hè? Zal u ook niet blij zijn, als zij weer thuis zijn?"

„Ja, ja, zeker! Maar, och, ik kan hem toch niet thuishouden." Dit laatste werd er met een bevende stem bijgevoegd. Jacoba kreeg medelijden met de arme vrouw, en wilde haar troosten, maar zij had geen gelegenheid meer, want haar bezoeker zei snel:

„Nu, dank u wel, alles zal dan wel terecht komen met het schip. Ik was maar een beetje ongerust, ziet u, want — ik verlang erg naar mijn zoon."

Zij groette haastig en liep spoedig heen, zeer verheugd, dat er nu geen reden tot ongerustheid meer bestond. Toch zuchtte zij zeer diep, als zij zich herinnerde, hoe belangstellend en verlangend Jacoba over haar broeder had gesproken. Er was geen twijfel aan, in het huis van Maurits zou iedereen blijde zijn over zijn terugkeer, en geen smaad of schimp zou hem wachten. O, welk een verschil tusschen dat gezin en het hare!

En inderdaad, zou Jan de Graaf met afschuw vervuld geweest zijn, als hij had kunnen zien, hoe alle verhoudingen in zijn vroeger tehuis waren gekeerd, niet alzo Maurits over het zijne. Wat had men hem vreesselijk gemist in al die maanden! Hoe menigmaal had zijn vader, die anders zelden op de voorbijgangers lette, in elken knaap een gelijkenis meenen te zien met zijn

de heer Buisman haar naar de Kerstfeestviering der Zondagsschool. Nooit te voren had hij zoo iets bijgewoond, en het beviel hem daar wonderwel. Toch stond ook daar het beeld van zijn afwezig kind hem voor den geest, toen hij op eenmaal vernam, dat hij niet de eenige was, die aan hem dacht. De onderwijzer zijner klasse hield ook daar in die feestzaal zijn belofte, en bad voor den jongen zeeman, dien zij allen hadden gekend, en die nu ergens vertoefde te land of ter zee, waar hij gewis veilig was in Gods hoede en bescherming. Wilde de Heer hem ook een Kerstfeestzegen geven?

Een schok, die nog lang natrilde, ging door het hart van den heer Buisman, toen hij die bede aanhoorde. De teederste gevoelens ontwaakten in zijn hart en het besef, dat geen vreemde hem in vaderzorg en liefde mocht overtreffen, werd toen in hem geboren. Dienzelfden avond maakte hij inbreuk op de jarenlange gewoonte der voorbedding in zijn eigen gezin. Zij hoorden vreemd op, de moeder en de kinderen, toen het gewone „amen" niet volgde op het overbekende gebed, en een snik welde op uit het hart der moeder, toen zij haar man bevend en stotend, maar toch duidelijk hoorde smeeken: „O, hemelsche Vader, zorg genadig voor onzen jongen op de groote wateren der zee, en breng hem behouden weder aan de Vaderlandsche kust." Zij waren weldra ook aan deze uitweiding gewoon, maar zij zouden nooit die eerste maal vergeten, en ieder van hen was dankbaar, dat het niet de laatste maal was.

Hoe groot, hoe verbijsterend groot voor deze eenvoudige menschen, was de vreugde, toen eindelijk de

jongen; hoe begeerig had hij de scheepstijdingen geraadpleegd en nauwkeurig gelet op alle mededeelingen omtrent weer en wind. En de moeder? Had zij het nooit te voren begrepen, dat dit jongste kind een bijzonder plaatsje in haar hart bekleedde? Had zij al zijn klachten over de overdreven netheid in huis dan in haar hart opgeteekend, dat zij zich alles, wat hij gezegd had, nu zóó getrouw herinnerde? Kon het wel mogelijk zijn, dat zij nu in vuile handen en bemodderde voeten iets liefelijks zou zien? Ja, zij wilde het wel weten, zij had het aan Jacoba gezegd, heel eenvoudig, alsof het iets was, dat vanzelf sprak, dat zij het huis voor Maurits veel te eng hadden gemaakt, en zij had reeds een belofte gedaan van niet meer te zullen letten op al zulke kleinigheden.

O, het leek wel niet de moeite waard om op zoo iets acht te geven, en toch bewaarde Jacoba deze belofte als een schat voor haar broeder. Zij zelf genoot reeds meerdere vrijheid! Was zij niet reeds op een school werkzaam, en bestond haar salaris niet uit f25, zegge vijf en twintig gulden in het jaar? 't Was weinig genoeg, dat was zeker, maar men betaalde elders niet meer; zou het dus geen heerlijk nieuws zijn om aan Maurits mede te deelen?

Daar was nog een verandering, schijnbaar ook een kleinigheid, maar God alleen kon er de waarde van bepalen: er was afwisseling gekomen in vaders gebed! Het dateerde van het eerste Kerstfeest, dat zij zonder Maurits vierden, en zij verkeerden in groote zorg over het schip, waarvan de tijdingen, meenden zij, te lang wegbleven. Op dringend verzoek van Jacoba vergezeld

tijding kwam, dat de „Willem III" behouden in Holland was aangekomen! Wat in jaren niet gebeurd was, geschiedde thans: de heer Buisman vroeg verlof om een paar dagen afwezig te zijn, en spoedde zich naar Vlissingen, waar het schip zou blijven, om zijn zoon te begroeten. Welk een verrassing wachtte Maurits bij het aan wal treden! Hoe klopte hem het hart van innige blijdschap en diepe aandoening tevens, toen hij éen oogenblik de armen zijns vaders om zich heen voelde, en hij in zijn oogen las, hoe groot de vreugde des wederziens was. Nooit vergat hij dat jubelend: „Welkom, mijn jongen, Goddank, dat ik je weer terug heb."

De lange reis naar huis scheen slechts zeer kort geduurd te hebben, zooveel had Maurits aan zijn vader te vertellen! Eer zij het wisten, hadden zij de bekende hoofdstad bereikt, waar in het oude woonhuis de huisgenooten bijeen waren, gedurig overleggende, hoelang het nog duren kon eer de reizigers thuis konden zijn. Vlissingen was zoo ver weg voor hun verbeelding, en hoe zij naar huis zouden reizen, ook of zij te zamen zouden thuiskomen, dat was een onbekende zaak. En terwijl de een dit en de ander weder iets anders onderstelde, werd plotseling de huisdeur geopend, en een luid vreugdegeroep weerklonk. Was dat Maurits, die stevige bruine zeeman, die zijn statige, deftige moeder omhelsde zonder éen woord te kunnen spreken, en alsof hij haar nooit weer los wilde laten? En die zich daarna tot zijn broeder en zusters wendde, zoo innig gelukkig en blijde hen weer te zien, alsof hij nooit begeerd had hen te verlaten?

Waarlijk, zij vonden allen, dat hij, na bijna tweejarige afwezigheid, ontzaglijk veranderd was, zoo frisch, zoo groot en kloek was hij teruggekomen; en dat hij ook innerlijk veranderd was, niemand kon het betwijfelen, toen hij ook slechts enkele mededeelingen had gedaan.

Die mededeelingen waren het, die weldra den diepsten ernst op de aangezichten te voorschijn riepen. Voelde Maurits, toen het hem zoo gemakkelijk viel om alles omtrent het leven en sterven van Jan de Graaf te vertellen, dat ook in de harten zijner huisgenooten iets veranderd was? Dat de zorg en angst over hem vooral de ouders tot den Heer hadden uitgedreven? Hoe het zij, hij deed een getrouw verslag, en meer en meer begonnen zij te beseffen, hoe moeielijk zijn taak was, om het beloofde bezoek aan de moeder van Jan te brengen.

Maar het moest gedaan worden, zoo spoedig mogelijk, en tot zijn groote verbazing wilde zijn moeder hem vergezellen. „Ach,” zeide zij, terwijl de tranen haar langs de wangen rolden, „ik heb zoo'n diep medelijden met die moeder; zou ik haar niet het best kunnen troosten?”

Zij betwijfelden dit niet, maar toch — Maurits had een gevoel, alsof hij zijn moeder moest beschutten tegen de kennismaking met een omgeving die zij nooit te voren had gezien. Daarom nam hij gaarne het aanbod zijns vaders aan, die evenzeer bereid was zijn tochtgenoot te zijn, en spoedig waren zij gereed om zich van dien moeielijken plicht te kwijten. Het bericht, dat Jan op zee was gestorven, was reeds door den kapitein

de jongeheer, die met Jan gevaren heeft. Hij heeft een boodschap voor je.”

In het volgende oogenblik waren de bezoekers binnen gelaten en tot hun groote blijdschap verwijderde de man zich haastig. Het was Maurits in het eerst niet mogelijk een woord te zeggen tot die doodsbleeke, lijdende vrouw, die, in een hoogen leunstoel achter de tafel gezeten, met groote verschrikte oogen naar de beide bezoekers staarde, alsof zij afgezanten waren uit een andere wereld. Hij trad echter snel vooruit en reikte haar de hand, die zij half aarzelend aannam. Toen kwam de heer Buisman beiden te hulp.

„Vindt u het niet goed, juffrouw De Graaf,” vroeg hij zeer vriendelijk, „dat wij u tijding brengen van uw zoon?”

„Van mijn Jan,” zeide zij met heesche stem, „ja, ja, maar... hij is toch... dood?”

„Ja, helaas, hij is dood, maar mijn zoon heeft hem opgepast, en is tot het laatste toe bij hem gebleven. Ook heeft hij nog een boodschap voor u, en een klein pakje. Zal hij het u geven?”

Zij beproefde te antwoorden, maar de woorden bestierf haar op de lippen. Ofschoon de harde trekken van haar gelaat als vastgeschroefd schenen te zijn, zoo bemerkte Maurits wel, dat zij ontzettend leed onder den toegebrachten slag, en een diep gevoel van deernis vervulde zijn hart. Toen zij hun een stoel had aangezet, namen zij plaats, maar Maurits plaatste den zijnen in haar onmiddellijke nabijheid, en plotseling moedvattend, begon hij zijn verhaal op zachten, teederen

afgezonden, dus konden zij verwachten, dat zijn huisgenooten reeds eenigszins waren voorbereid op de tijding, die zij brachten. Toch vond Maurits het een zwaren gang en zijn jongenshart, dat moedig en dapper was, klopte bang, toen hij de herberg naderde, die nooit een veilige toevlucht was geweest voor zijn armen vriend.

Vijf minuten nadat zij hun woning hadden verlaten, stond de heer Buisman met Maurits in het kroegje. Het rumoer, dat daarbinnen heerschte, verstomde plotseling, en de herbergier, die niet begreep, wat deze bezoekers van hem begeerden, schrikte niet weinig, toen Maurits beleefd maar beslist vroeg: „Mag ik uw vrouw eens even spreken? Ik kom haar een boodschap brengen van haar zoon, van Jan!”

„Van Jan! Och,” zeide hij met plotselinge overdreven vriendelijkheid, „och, dat doet me plezier, mijnheer. Maar zal u het alstjeblieft voorzichtig doen, och, zij is er zoo naar over. Zij heeft van morgen den brief ontvangen. Och ja, die arme jongen, ik had hem zoo graag teruggezien, 't was zoo'n beste jongen. Mijn vrouw trekt het zich zoo erg aan, dat kunt u begrijpen.”

Met deze woorden wilde de man te kennen geven, hoezeer hij zich om het lot zijner vrouw bekommerde, maar de kalme waardigheid, waarmede de heer Buisman hem voortdurend aanstaarde, bracht hem ten slotte van zijn stuk. Plotseling schoot hij achter de toonbank vandaan en op de deur der binnenkamer toe, die hij met veel gedruisch opende, uitroepende:

„Vrouwje, hier is bezoek voor je! Het is, geloof ik,

toon, terwijl zijn vader hem bijna met eerbied gadesloeg, ziende hoe flink hij zich van zijn taak kweet.

Zoo vernam dan juffrouw De Graaf de korte geschiedenis van het lijden en sterven haars zoons, en terwijl uit het voorste gedeelte van het huis ruwe kretten en luid gelach tot haar doordrongen, werden haar daarbinnen klanken gebracht van hemelsche blijdschap en troost. Trek voor trek ontspande zich haar gelaat en een diep en heilig ontzag drong tot haar door voor de groote genade, die de Heer haar kind bewezen had. O, hoe wenschte de heer Buisman, dat hij in staat was het tooneel te schilderen, dat zich thans aan zijn blikken voordeed. Die arme, bleeke vrouw, de oogen strak gevestigd op zijn forsch, flinken zoon, die in diepe ontroering haar hand had gegrepen en nu met vuur en gloed het geluk schetste, dat haar kind had verworven. Woord voor woord bracht hij de laatste woorden over, en ofschoon het hem groote inspanning kostte haar te zeggen, hoezeer Jan zijn onkunde in de goddelijke dingen had betreurd, omdat zijn moeder hem nooit tot God had gebracht, toch spaarde hij haar die smartelijke boodschap niet. Maar toen volgde de mededeeling omtrent het boekje! Maurits reikte het haar over, en gretig strekte zij beide handen er naar uit. Toen kwam de tranenvloed. Wat de mededeeling zijner liefde voor de zwakke moeder niet had vermocht, dat deed thans de dank van haar kind, dat zij hem nog eenig goed had gedaan. Maar het was meer dan zij dragen kon! Snikkend, en over al haar leden bevende, riep zij uit: „Nee, nee, zeg dat niet! Ik deed hem nooit eenig

goed; en hij was zóó goed, zóó best voor mij. Ik had — hem nooit moeten laten gaan, hij zou voor mij gewerkt hebben en mij geholpen hebben. Och, mijnheer," ging zij luid schreiend voort, „ik ben zoo erg ongelukkig, ik ben zoo zwaar gestraft, ik heb zulk een verschrikkelijk leven; ik kan het nooit, nooit vertellen, hoe erg het is."

Nog een tijdlang ging zij voort met zich te beschuldigen en te beklagen en Maurits kreeg een duidelijk begrip, hoe genadig de Heer den armen Jan geleid had, door hem weg te nemen vóór hij zien kon, hoe diep zijn moeder haar leven met hem miste en haar stap betreurde. Zooveel hij kon trachtte hij haar te troosten en eindelijk luisterde zij weder en vroeg toen zacht: „Wil u het mij nog eens vertellen, van dat sterven en van dat gebedje, hoe was het ook weer?"

Nogmaals herhaalde Maurits de geschiedenis van den tollenaar, en hoe de bede: „O God, wees mij zondaar genadig", de toevlucht was geweest voor zijn bekommerd gemoed. Zelf sprak zij ook op fluisterenden toon de woorden na, en gevoelend hoe noodig ook voor haar die bede was, bedacht Maurits plotseling, dat hij iets voor haar doen kon.

„Wil ik," vroeg hij, „hetgeen ik u verteld heb, voor u opschrijven, en ook dat korte gebed?"

„O," kermde de vrouw bijna, „als u dat wilde doen?"

„Ja, heel graag! Maar — dan moet u mij ook iets beloven: Zult u het dan ook lezen, en — ook zelf bidden?"

„Ja, zeker, dat beloof ik u," zeide zij met plechtigen ernst.

een keurig nieuw pak en hoogen zijden hoed voor zijn vader te mogen koopen, ging hij op zekeren avond met hem uit, om, zooals hij aan zijn moeder verzekerde, eens aan de wereld te laten zien, welk een deftig man zijn vader toch eigenlijk was. 't Was nog altijd een onbesliste vraag geweest, of hij het zeemansleven voorgoed er aan zou kunnen geven, ofschoon het niet onzeker was, wat hij zelf begeerde. Thans was hem ter oore gekomen, dat een hunner bekenden, de eigenaar van een grooten houtzaagmolen, een jongeling zocht, die, gezond en goed ontwikkeld, hem in alles ter zijde zou kunnen staan. Maurits verbeeldde zich, dat met planken te kunnen gooien en heel veel geweld te maken, juist iets voor hem was. Hij vroeg dringend zijn vader met hem mede te willen gaan, en was niet weinig trotsch op hem toen zij zich bij den houtzaagmolenaar aanmeldden.

Een paar uur later keerden zij huiswaarts. Alles was geschikt en geregeld, tot wederzijdsch genoegen, en Maurits vroeg verlof zelf den uitslag aan zijn moeder te mogen mededeelen. Hij deed dit op zijn eigenaardige manier. Dicht op haar toetredende, vroeg hij vroolijk: „Moeder, wilt u uw drukken, lastigen, vuilen jongen thuishouden, en zult u niet op hem brommen, als hij den boel vuil maakt en geducht rommelt?"

Zij keek hem vol blijdschap, maar toch ook verbaasd aan, en vroeg: „Thuishouden? Ga je dan niet meer naar zee? Blijf je bij ons?"

„Ik blijf thuis, en ik word een werkman! Denk u eens in, moeder, ik kom bij den Heer M. op den houtzaag-

In datzelfde oogenblik was het Maurits, alsof de geest van zijn trouwen makker hem omzweefde. Hij zag diens goedkeurenden glimlach voor zijn moeder, en voor hem, en hij stond op om heen te gaan, niet in staat zich langer goed te houden. Diep bewogen groette hij de vrouw, die haar eigen leven tot een bron van ellende had gemaakt, en die terwille van wat uiterlijken glans zichzelf en haar kinderen zulk een bitter lot had bereid. Buiten gekomen, stond Maurits een oogenblik stil, en de hand zijns vaders grijpende, stamelde hij diep gerod: „Vader, vergeef het mij, dat ik zoo dikwijls een verkeerde jongen ben geweest. Wat had ik dankbaar moeten zijn, dat ik zooveel betere ouders had dan Jan de Graaf; maar — ik zag het niet in vóór het te laat was."

„Niet te laat, mijn jongen," zeide de heer Buisman, die een gevoel had, dat hij daar, in dat stille straatje, zijn zoon in zijn armen zou willen sluiten. Hij kon geen uiting geven aan hetgeen er in zijn hart omging; anders, o hoe gaarne had hij gezegd: „O, mijn jongen, vergeet het ook mij, dat ik geen beter vader voor je geweest ben, maar het zal met Gods hulp anders en beter worden." Thans drukte hij hem slechts zwijgend de hand en ofschoon zij het niet onder woorden konden brengen, zij wisten beiden, dat zij elkander toebehoorden als nooit te voren.

Maurits Buisman had zijn eerste en tevens zijn laatste zereis gemaakt. Zoodra hij de groote blijdschap had gesmaakt, voor een deel van het geld zijner afmonstering

molen. Ik verdien dan een goed salaris, en," dit werd gezegd onder een hartelijke omhelzing, „ik zal werken, óók voor mijn moeder, dat zij het goed zal hebben in

de wereld, en er deftig en netjes zal uitzien. Vindt u het niet kostelijk?"

Juffrouw Buisman drukte haar jongen onstuimig aan haar hart, en zeide: „Mijn lieve, lieve jongen, je moeder is zoo gelukkig, en zoo trotsch op je. Maak gerust den boel vuil, hoor, het zal mij niet meer hinderen!"

Zoo bleef Maurits voortaan tehuis en God zegende het gezin van den heer Buisman ook in en door zijn jongste kinderen.

INHOUD.

Hfdst.	Blz.
I. Kantoorclerk of matroos?	7
II. De twee vrienden	22
III. In het cachot	33
IV. Naar zee	45
V. Droeve ervaringen	55
VI. Een sterfbed op zee	75
VII. Thuis	90